

SELVITYS LISTAYHTIÖIDEN
VUODEN 2005 IFRS-TILINPÄÄTÖKSISTÄ
11.9.2006

Sisällysluettelo

1 Yhteenveto	3
2 Selvityksen tavoitteet, selvitysmenettelmät ja rakenne	5
3 Tietojen esittäminen tilinpäätöksessä	7
3.1 Tietojen esittämisessä parannettavaa	7
3.2 Standardin vaatimat laskelmat annettu	7
3.3 Laatomisperiaatteilla ja liitetiedoilla tärkeä asema	8
4 Yrityshankinnat	11
4.1 Liikearvon kirjaamiseen vaikuttaneista tekijöistä kerrottu niukasti	11
4.2 Yrityshankintojen tilinpäätöskäsittely monimutkaistunut	12
4.3 Yrityshankinnoista annetuissa liitetiedoissa puutteita	12
4.3.1 <i>Liikearvon sisällöstä kerrottava liitetiedoissa</i>	13
4.3.2 <i>Hankintahinnan määrittäminen osakkeilla maksetuissa hankinnoissa vaihteli</i>	14
4.3.3 <i>Tuote- ja tavaramerkit sekä asiakaskanta yleisimmin hankittuja aineettomia hyödykkeitä</i>	14
5 Liikearvon arvonalentumistestaukset	17
5.1 Kattavat liitetiedot lisäävät arvonalentumistestausten luotettavuutta	17
5.2 Liikearvot testattava arvonalentumisen varalta	17
5.3 Yksityiskohtaiset havainnot liitetietojen esittämisestä	18
6 Segmenttiraportointi	22
6.1 Lähes kolmannes yhtiöistä raportoi vain yhden ensisijaisen segmentin	22
6.2 Ensisijaiset segmentit pääosin liiketoiminnallisia	23
6.3 Toissijaiset segmentit pääosin maantieteellisiä	24
6.4 Segmenttien määrittelemisen tärkeyttä	24
7 Osakeperusteiset kannustinjärjestelmät	26
7.1 Kannustinjärjestelmien taloudellisten vaikutusten arviointi haasteellista	26
7.2 Kannustinjärjestelmät raportoitava tulosvaikutteisesti	26
7.3 Liitetietojen kattavuudessa eroja	27
7.3.1 <i>Laatomisperiaatteet pääosin riittäviä</i>	27
7.3.2 <i>Liitetiedot käyvän arvon määrittämisestä puutteellisia</i>	28
7.3.3 <i>Kuluvaikutusten perusteiden arviointi vaikeaa</i>	29
8 Sijoitusten käyvät arvot	31
8.1 Tiedot käyvistä arvoista lisäävät tilinpäätösinformaation merkityksellisyyttä	31
8.2 Sijoituskiinteistöjen käyvät arvot usein ulkopuolisten arvioimia	32
8.3 Rahoitusvarojen liitetiedoissa olennaisuuden raja asetettu korkealle	34
9 Työkyvyttömyyseläkkeet	36
10 Päästöoikeudet	38

Liitteet:

Liite 1. Vuonna 2005 yrityskauppoja tehneet yhtiöt

Liite 2. Suurimmat liikearvot ja liikearvon osuus omasta pääomasta 31.12.2005

Liite 3. Arvonalentumiskirjaukset tilinpäätöksissä 2005

Liite 4. Arvonalentumistestausten liitetietovaatimukset (IAS 36.134)

Liite 5. Yhden ensisijaisen segmentin raportoineet yhtiöt

Liite 6. TEL-työkyvyttömyyseläke – luokittelu työsuhteen päättymiseen jälkeisiin etuuksiin

1 Yhteenveto

Listayhtiöiden IFRS-tilinpäätöksissä vielä kehitettävää

Rahoitustarkastuksen (Rata) selvityksen mukaan listayhtiöiden vuoden 2005 IFRS-tilinpäätösten taso oli vaihteleva. Tilinpäätösten joukossa oli hyvin laadittuja tilinpäätöksiä, mutta myös monia heikkoja. Useilla tilinpäätöksen osa-alueilla on vielä kehitettävää.

Rata kävi läpi 125 listayhtiön vuoden 2005 tilinpäätökset osana IFRS-tilinpäätösvalvonta-tehtäväänsä. Selvityksessä saatiin yleiskuva tilinpäätösten laadusta ja kehittämisalueista sekä tarkempaa tietoa siitä, miten yhtiöt olivat soveltaneet IFRS-standardeja tietyillä osa-alueilla.

Ratan tavoitteena on edistää korkealaatuisen taloudellisen informaation antamista markkinoille sijoittajien päätöksenteon tueksi. Nyt tehdyllä selvityksellä on tarkoitus tukea IFRS-raportoinnin kehittämistä. Rata pitää tärkeänä, että yhtiöt hyödyntävät selvityksen havaintoja. Rata jatkaa selvityksen pohjalta esiin nousseiden soveltamiskysymysten selvittämistä ja tulee tähän liittyen ottamaan yhteyttä osaan listayhtiöistä.

Kattavat liitetiedot parantavat tilinpäätösinformaation laatua

Ratan selvityksen mukaan yhtiöiden tilinpäätöksissään esittämät liitetiedot olivat niukkoja IFRS-standardien laajoihin ja yksityiskohtaisiin vaatimuksiin verrattuna.

IFRS-standardien käyttöönotto on lisännyt liitetietojen merkitystä aiempaan suomalaiseen tilinpäätöskäytäntöön verrattuna. Tämä johtuu muun muassa siitä, että tilinpäätöksissä käytetyt kirjaamis- ja arvostusperiaatteet ovat aikaisempaa monimutkaisempia, ja siksi niitä tulee selventää liitetietojen avulla.

IFRS-standardeja sovellettaessa eteen tulee myös aiempaa useammin tilanteita, jotka edellyttävät johdon harkintaa. Tällaisia tilanteita syntyy esimerkiksi arvioitaessa käyvän arvon määrittämisessä käytettäviä rahavirtoja. Tilinpäätöksen tuleekin antaa riittävästi tietoa käyvän arvon määrittämisessä käytetyistä menetelmistä ja oletuksista sekä arvostukseen liittyvistä epävarmuustekijöistä.

Riittävät ja ymmärrettävät liitetiedot ovat keskeinen osa hyvää ja avointa tilinpäätösinformaatiota, ja ne myös lisäävät tilinpäätösten luotettavuutta.

Liikearvon sisällöstä ja arvonalentumistestauksista annetut tiedot niukkoja

Listayhtiöt tekivät vuonna 2005 yrityshankintoja liki viidellä miljardilla eurolla, ja niistä syntyi yhtiöiden taseeseen lähes kahden miljardin euron liikearvo. Useilla listayhtiöillä oli taseessaan myös jo aikaisempina vuosina syntyneitä liikearvoja, jotka yhdessä nyt syntyneiden liikearvojen kanssa muodostavat merkittävän tase-erän.

Liikearvon kirjaamiseen vaikuttaneista tekijöistä annettiin tilinpäätöksissä tietoa vain niukasti. Tiedon antaminen näistä tekijöistä auttaa tilinpäätöksen käyttäjiä arvioimaan yritysostojen perusteita sekä johdon yrityshankintaan liittyviä odotuksia. Suuret liikearvot sisältävät riskin

siitä, että niiden arvoa joudutaan myöhemmin alentamaan, jos odotusten mukaiset synergia- tai muut vastaavat edut eivät toteudu.

Liitetiedot listayhtiöiden taseeseen sisältyvien liikearvojen arvonalentumistestauksesta eivät Ratan selvityksen mukaan aina olleet riittäviä IFRS-standardien vaatimuksiin verrattuna. Tietoa annettiin niukasti myös ennustettuihin rahavirtoihin sisältyvistä keskeisistä oletuksista ja herkkyyksianalyyseistä. Tilinpäätöksen käyttäjältä saattoi tällöin jäädä puuttumaan merkittävää tietoa, jonka avulla arvonalentumistestien luotettavuutta ja liikearvon arvonalentumisherkkyyttä voidaan arvioida.

Rata pitää tärkeänä, että yhtiöt lisäävät tilinpäätöksissään liikearvojen sisällöstä ja arvonalentumistestauksista annettavaa informaatiota.

Lähes kolmannes yhtiöistä raportoi vain yhden ensisijaisen segmentin

Segmenttietojen hyödyllisyyteen vaikuttaa ratkaisevasti se, miten raportoitavat segmentit on määritelty ja kuinka moneen segmenttiin konsernin toiminta on jaettu.

Ratan selvityksessä kävi ilmi, että yllättävän suuri osa yhtiöistä eli lähes kolmannes raportoi ainoastaan yhden ensisijaisen segmentin. Näistä yhtiöistä merkittävä osa oli pienehköjä yhtiöitä. Toisaalta joukossa oli myös useita liikevaihdoltaan yli 100 miljoonan euron yhtiöitä. Rata havaitsi myös muita viitteitä siitä, että listayhtiöt olivat valinneet niukan segmenttiraportointitavan. Yksi tällainen viite oli muun muassa se, että yhtiöt olivat aiemmin raportoineet liiketoiminnastaan tarkemmalla tasolla kuin nyt valitsemallaan segmenttijaolla.

On tärkeää, että yhtiöt kehittävät segmenttiraportointiaan siten, että se antaa sijoittajille mahdollisimman merkityksellistä tietoa sijoituspäätösten tueksi.

Kannustinjärjestelmistä annetut tiedot puutteellisia

Osakeperusteisten kannustinjärjestelmien taloudellisten vaikutusten arviointi oli usein haasteellista tilinpäätöksissä annettujen tietojen perusteella. Kannustinjärjestelmistä annetut liitetiedot eivät aina antaneet selkää kuvaa siitä, mitkä tekijät vaikuttivat järjestelmistä syntyneisiin tilinpäätöskirjauksiin. Tilinpäätöksistä puuttui tietoja järjestelmien ei-markkinaperusteisista ehdoista ja niiden vaikutuksista sekä etuisuuksien käyvistä arvoista ja arvostustekijöistä.

Ratan mielestä on tärkeää, että yhtiöt antavat kannustinjärjestelmistä tietoa siten, että tilinpäätösten käyttäjät pystyvät arvioimaan järjestelmien taloudellisia vaikutuksia nykyistä paremmin.

Riittävät tiedot käyvistä arvoista tärkeitä

Ydinliiketoimintanaan kiinteistösjoittamista harjoittavat yhtiöt arvostivat kiinteistöt taseessa käypään arvoon, kun taas pääliiketoiminnan ohella sijoituskiinteistöjä omistavat yhtiöt arvostivat ne hankintamenuon. Yhtiöt käyttivät useimmiten ulkopuolista arvioijaa kiinteistöjen käypien arvojen määrittelyssä.

Yhtiöt antoivat niukasti tietoja käyvän arvon määrittämisessä käytetyistä merkittävistä oletuksista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä. Näistä raportointi on tärkeää, sillä oletusten ja epävarmuustekijöiden olennaiset muutokset saattavat vaikuttaa kiinteistöjen arvoihin ja tulokseen.

2 Selvityksen tavoitteet, selvitysmenetelmät ja rakenne

Selvityksen tavoitteena oli muodostaa yleiskuva IFRS-tilinpäätösten laatuasosta ja kehittämislajeista. Tavoitteena oli myös selvittää, oliko tilinpäätösten tietyillä osa-alueilla esitetty IFRS-standardien edellyttämät liitetiedot. Rata kiinnitti myös huomiota tilinpäätösten laatimisperiaatteisiin. Yleiskuvan luominen on tärkeää, koska suurin osa listayhtiöistä siirtyi käyttämään IFRS-standardeja ensimmäistä kertaa vuonna 2005 ja siirtymällä oli merkittävä vaikutus yhtiöiden taloudelliseen raportointiin.

Selvityksen avulla pyrittiin lisäksi tunnistamaan sellaiset yksittäiset tapaukset tai toimialoja koskevat erityiskysymykset, joissa IFRS-standardien soveltaminen ei mahdollisesti ole asianmukaista. Näiden osalta Rata jatkaa asioiden selvittämistä yhtiöiden kanssa.

Selvityksen kohderyhmä

Selvityksen kohteena olivat Ratan tilinpäätösvalvonnan¹ piiriin kuuluvat yhtiöt. Näitä ovat suomalaiset listayhtiöt, joiden osakkeita on julkisen kaupankäynnin kohteena säännellyillä markkinoilla Euroopan talousalueella.² Selvityksessä oli mukana yhteensä 125 yhtiötä, joista IFRS-tilinpäätöksen ensilaitajia oli 113 ja jo aikaisemmin IFRS-standardeihin siirtyneiltä yhtiöiltä 12. Selvitykseen eivät sisällyneet yhtiöt, joilla on kalenterivuodesta poikkeava tilikausi ja joiden ensimmäinen IFRS-tilinpäätös laaditaan 31.12.2005 jälkeen.

Selvitys kohdistui IFRS-standardien mukaan laadittuihin konsernitilinpäätösosuuksiin. Myös listayhtiöiden toimintakertomusten sisältämää tietoa hyödynnettiin tilinpäätösten analysoinnissa.

Käytetyt selvitysmenetelmät

Selvityksessä Rata kävi läpi kaikkien listayhtiöiden tilinpäätökset vuodelta 2005 laatimansa kysymyslistan avulla (ns. quick-scan –lista). Kysymyksiä oli lähes kaikista 31.12.2005 voimassa olleista IFRS-standardeista, ja ne keskittyivät tietojen esittämiseen tilinpäätöksessä. Lisäksi Rata valitsi joitakin tärkeitä tilinpäätöksen osa-alueita painopistealueiksi, joilta laadittiin tarkempi analyysi. Tarkastelu kohdistettiin niihin yhtiöihin, joille tilinpäätöskysymyksellä oli vaikutusta. Rata ei ottanut selvityksessä kantaa eri asioiden olennaisuuteen yksittäisten yhtiöiden kannalta.

Painopistealueiksi valittiin seuraavat:

- yrityshankinnat,
- liikearvon arvonalentumistestaukset,
- segmenttiraportointi,
- osakeperusteiset kannustinjärjestelmät sekä
- sijoitusten käyvät arvot.

---

¹ Tilinpäätösvalvonta tuli Ratan tehtäväksi vuoden 2005 alusta. Ratan tehtävänä on valvoa IFRS-standardien ja kansallisen tilinpäätössääntelyn noudattamista listayhtiöissä. Ratan valvonta perustuu lakiin Rahoitustarkastuksesta (27.6.2003/587). Tilinpäätösvalvonnan valvontamenetelmät perustuvat valvontaperiaatteisiin, joista eurooppalaiset valvojat ovat yhdessä sopineet Euroopan arvopaperimarkkinavalvojien komiteassa (CESR).

² Yhtiöt, joilla on ainoastaan joukkovelkakirjalainoja listattuina, siirtyvät IFRS-tilinpäätösvalvonnan piiriin vuodesta 2007 alkaen.

Näitä painopistealueita Rata piti tärkeinä muun muassa siksi, että suomalainen tilinpäätös-käytäntö oli näillä osa-alueilla selkeästi erilainen IFRS-standardien säännöksiin verrattuna. Yhtiöille ei näin ollen myöskään ole kertynyt kokemusta standardien soveltamisesta. Valittujen painopistealueiden standardit ovat myös sisällöltään vaikeita ja monimutkaisia, ja niiden soveltamiseen liittyy usein merkittävässä määrin johdon harkintaa. Myös liitetietoina vaadit-tavan informaation määrä on suuri. Painopistealueiden valintaan vaikutti myös se, että niistä annettavat tiedot ovat yleensä tärkeää sijoittajainformaatiota ja merkityksellistä tietoa tilin-päätöksen käyttäjille.

Lisäksi Rata selvitti, miten yhtiöt käsittelivät tilinpäätöksessään työkyvyttömyyseläkkeitä ja päästöoikeuksia. Näiden kysymysten osalta standardien soveltaminen on ollut epäyhtenäistä.

Selvityksen rakenne

Selvitys muodostuu IFRS-tilinpäätöksistä tehtyjen yleistä esittämistä koskevien havaintojen osuudesta (luku 3), painopistealueiden havainnoista (luvut 4 – 8), työkyvyttömyyseläke-osuudesta (luku 9) sekä päästöoikeusosuudesta (luku 10).

3 Tietojen esittäminen tilinpäätöksessä

Rata selvitti, millä tavalla yhtiöt esittivät IFRS-standardien vaatimat tiedot tilinpäätöksissään. Päähuomio kiinnitettiin vaadittujen laskelmien esittämiseen sekä annettujen laatimisperiaatteiden ja liitetietojen laajuuteen.

3.1 Tietojen esittämisessä parannettavaa

IFRS-standardit edellyttävät, että tilinpäätökseen sisällytetään kaikki sellainen informaatio, joka on tarpeen oikean kuvan antamiseksi yhtiön taloudellisesta asemasta, taloudellisesta tuloksesta ja rahavirroista. Listayhtiöt sisällyttivät tilinpäätöksiinsä IFRS-standardien vaatimat neljä päälaskelmaa. Yhtiöiden esittämät liitetiedot olivat yleisesti ottaen niukkoja IFRS-standardien vaatimuksiin verrattuna. Tilinpäätösten läpikäynnissä kävi ilmi, että esittämättä jättäminen on usein saattanut perustua yhtiön varsin korkealle asettamaan olennaisuuden rajaan.

3.2 Standardin vaatimat laskelmat annettu

IAS 1:n *Tilinpäätöksen esittäminen* mukaan IFRS-tilinpäätökseen tulee sisällyttää neljä laskelmaa, jotka ovat tase, tuloslaskelma, laskelma oman pääoman muutoksista ja rahavirtalaskelma. Myös nimenomainen ja varaukseton lausuma siitä, että tilinpäätös on laadittu IFRS-standardien mukaisesti, on sisällytettävä tilinpäätökseen.³ Yhtiöt esittivät nämä laskelmat ja lausuman.

Tilinpäätöksen tulee olla rakenteeltaan selkeä kokonaisuus, ja sen tulee sisältää kaikki IFRS-standardien edellyttämät tiedot. Jotkut yhtiöt esittivät esimerkiksi liiketoimintojen yhdistämiseen ja uusien standardien käyttöönottamiseen liittyviä asioita vain toimintakertomuksessa, eivätkä tilinpäätöksessä, jonka sisältöä IFRS-standardit säätelevät. IFRS-standardien edellyttämiä tietoja ei voida esittää ainoastaan toimintakertomuksessa. Tilinpäätökseen sisältyvä viittaus muualla annettuun informaatioon ei myöskään ole riittävä.

Kokonaiskuvan saaminen joistakin tilinpäätöksen osa-alueista saattoi olla hankalaa, koska samaa asiaa käsitteleviä tietoja esitettiin useassa eri asiayhteydessä. Esimerkiksi arvonalentumistestauksista ja -tappiokirjauksista annettujen tilinpäätöstietojen tulee olla helposti paikannettavissa tilinpäätöksen eri osista, jotta tilinpäätöksen käyttäjä saa selkeän kokonaiskuvan tehdyistä testauksista ja kirjauksista.

IAS 1 ei sisällä vakiokaavoja eri laskelmille, vaan siinä määritellään näiden laskelmien vähimmäisisältö. Standardit eivät useinkaan määrää tarkasti, miten jokin tilinpäätöksen erä tulee esittää, vaan yhtiön tulee käyttää harkintaa esittämistapaa valitessaan. Valittua esittämistapaa tulee noudattaa johdonmukaisesti. Yhtiöiden tulisi myös pyrkiä antamaan tietoa valitsemastaan esittämistavasta, jotta yhtiöiden välinen vertailu olisi mahdollista. Yhtiöiden esittämät laskelmat täyttivät pääosin standardin vähimmäisvaatimukset, mutta puutteita oli yksittäisissä rivitiedoissa. Esimerkiksi taseessa ei aina esitetty erikseen kauden verotettavaan

---

³ IAS 1.8 ja 14

tuloon perustuvia verovelkoja ja –saamisia tai sijoituskiinteistöjä.⁴ Eri tavalla yhtiöt esittivät muun muassa osakkuusyhtiötuloksia, operatiiviseen liiketoimintaan liittyviä kurssieroja ja suojauslaskennan tuloksia.

IAS 8 *Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet* edellyttää, että yhtiön on esitettävä tilinpäätöksessään tietoja siitä, jos se ei ole soveltanut sellaista uutta standardia tai tulkintaa, joka on julkaistu mutta ei vielä voimassa.⁵ Tiedot tulee antaa niistä sovellettavaksi tulevista standardeista, joilla on merkitystä yhtiön tilinpäätökseen. Näitä tietoja esitettiin vaihtelevasti, ja joissakin tilinpäätöksissä asiasta ei ollut lainkaan mainintaa.

Usean yhtiön tilinpäätöksen laatimisperiaatteisiin sisältyi maininta, että konsernitilinpäätöksen liitetiedot ovat myös suomalaisen kirjanpito- ja yhteisölainsäädännön mukaiset. Kansallisen lainsäädännön perustella annetut liitetiedot voivat pääsääntöisesti olla vain lisäinformaatiota. Kansallisesta sääntelystä tulevat vaatimukset eivät voi korvata tai muuttaa IFRS-standardien mukaisen tilinpäätöksen sisältöä tai laatimisperiaatteita.

Läpikäytyjen tilinpäätösten rakenne oli yleensä sellainen, että IFRS-konsernitilinpäätöksen jälkeen esitettiin suomalaisen tilinpäätösnormiston perusteella laadittu emoyhtiön tilinpäätös. Muutama yhtiö esitti kuitenkin konsernin ja emoyhtiön liitetiedot rinnakkain. Mikäli tietoja esitetään rinnakkain, on lähtökohtana, että tiedot laaditaan samoja periaatteita noudattaen ja että tiedot ovat keskenään vertailukelpoisia. Eri normistoihin perustuva tilinpäätösinformaatio tulee erottaa selkeästi toisistaan. Emoyhtiön tilinpäätöksen normiperustan tulee niin ikään käydä ilmi tilinpäätöksestä. Näin ei kuitenkaan ollut laita kaikissa tilinpäätöksissä.

Monen yhtiön IFRS-tilinpäätöksen taustalla näkyy vielä suomalainen tilinpäätöskäytäntö. Suomalaisen tilinpäätöskäytännön terminologiaa oli käytetty jonkin verran. Esimerkiksi seuraavat termit ovat suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaisia, ja niistä on syytä luopua IFRS-tilinpäätöksessä: muut pitkävaikutteiset menot, pysyvät vastaavat, konserniaktiiva, rahoitusarvopaperit, pakolliset varaukset, satunnaiset erät, tilinpäätössiirrot ja rahoituslaskelma. Koska IFRS-standardien käyttöönoton yhteydessä luovutaan liikearvojen poistamisesta⁶, liikearvojen kumulatiivisia poistoja ei saisi esittää IFRS-tilinpäätöksessä. Useassa tilinpäätöksessä näin oli kuitenkin tehty.

3.3 Laatimisperiaatteilla ja liitetiedoilla tärkeä asema

Vaihtoehtoiset laatimisperiaatteet

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden tarkoituksena on auttaa ymmärtämään, miten yhtiön liiketoimet, tilikauden aikaiset tapahtumat ja olosuhteet ovat vaikuttaneet tilinpäätöksen osoittamaan taloudelliseen tulokseen ja yhtiön taloudelliseen asemaan. IFRS-standardit edellyttävät tilinpäätökseen sisällytettäväksi varsin laajaa informaatiota laatimisperiaatteista.

Laatimisperiaatteiden selkeä ja riittävä kuvaaminen on tärkeää erityisesti normiperustan muuttuessa, mutta myös silloin, kun sovellettavien laatimisperiaatteiden erilaisuus heikentää tilinpäätösten vertailukelpoisuutta. Tällaisia tilanteita syntyy muun muassa siitä syystä, että osa IFRS-standardeista sallii vaihtoehtoisia kirjaamis- ja arvostusperiaatteita.⁷ Vaihtoehtoisia

⁴ IAS 1.68(b)- ja (m)-kohdat

⁵ IAS 8.30

⁶ IFRS 3.79(b)

⁷ IAS 1.110

käsittelytapoja liittyy muun muassa aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin, sijoituskiinteistöihin ja vieraan pääoman menoihin.

On myös yleistä, etteivät standardit anna ohjeistusta kaikkiin erityistilanteisiin, jolloin asian huolellinen kuvaaminen laatimisperiaatteissa on tärkeää. Näin on esimerkiksi palveluja koskevien toimilupajärjestelyjen tai päästöoikeuksien osalta. Laatimisperiaatteiden tärkeydestä on löydettävissä lisää tietoa Ratan lehdistötiedotteesta⁸.

Yhtiöiden on annettava merkittävien laatimisperiaatteiden yhteydessä tai muualla liitetiedoissa tiedot harkinnasta, jota johto on käyttänyt yhtiön noudattamia tilinpäätöksen laatimisperiaatteita soveltaessaan ja joilla on eniten vaikutusta tilinpäätöksessä esitettäviin lukuihin.⁹ Tällaista harkintaa johto käyttää esimerkiksi luokitellessaan omaisuuseriä tai arvioidessaan liiketapahtumien tosiasiallista sisältöä. Selvityksessä havaittiin, että yhtiöt eivät useinkaan esittäneet standardin edellyttämää tietoa johdon käyttämästä harkinnasta.

Arvioihin liittyvät epävarmuustekijät

Yhtiöiden on annettava tilinpäätöksissään tiedot keskeisistä tulevaisuutta koskevista oletuksista ja muista arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä.¹⁰ Tämän vaatimuksen avulla parannetaan tilinpäätöksessä esitettävän informaation merkityksellisyyttä ja luotettavuutta. Standardin mukaan tiedot annetaan silloin, kun tulevaisuutta koskevat oletukset ja epävarmuustekijät aiheuttavat merkittävän riskin varojen ja velkojen kirjanpitoarvojen muuttumiselle olennaisesti seuraavan tilikauden aikana. IAS 1.118:n mukaan tiedot liittyvät sellaisiin arvioihin, jotka edellyttävät johdolta kaikkein vaativinta, subjektiivisinta tai monimutkaisinta harkintaa. Vastaavia vaatimuksia ei ole sisällytetty suomalaisen tilinpäätösnormistoon.

Esitettävien tietojen tarkoituksena on auttaa tilinpäätöksen käyttäjää ymmärtämään johdon tekemiä arvioita. Tällaisia arvioita johto tekee esimerkiksi ennakoidessaan tulevia rahavirtoja. IAS 1.120 ohjeistaa tilinpäätöksen laatijaa tiedon antamisessa. Standardin vaatimusta ei voida korvata yleisellä arvioihin liittyvällä toteamuksella, vaan se edellyttää mahdollisen vaikutuksen laajuuden esittämistä. Vain niissä harvoissa tapauksissa, joissa ei ole käytännössä mahdollista ilmoittaa vaikutuksen laajuutta, tämä tieto voidaan jättää antamatta. Näissä tapauksissa tulee kuitenkin ilmoittaa IAS 1.122:n edellyttämät asiat.

Yli puolet yhtiöistä jätti esittämättä tiedot keskeisistä tulevaisuutta koskevista oletuksista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä. Usean yhtiön tilinpäätöksen laatimisperiaatteissa ainoastaan todettiin lyhyesti, että tilinpäätöstä laadittaessa joudutaan tekemään tulevaisuutta koskevia arvioita ja oletuksia, joiden toteutumien voivat poiketa tehdyistä arvioista ja oletuksista.

IAS 1:n lisäksi useat muut standardit edellyttävät epävarmuustekijöistä kertomista. Esimerkiksi IAS 37.85(a)–(c) *Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat* edellyttää, että jokaisesta varausten ryhmästä on annettava tietoja kirjattujen varausten realisoitumiseen liittyvien seikkojen odotusarvoista. Myös nämä tiedot olivat tilinpäätöksissä usein puutteelliset.

⁸ Ratan lehdistötiedote 17.1.2006, VieL/1/2006,
http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Tiedotus/Lehdistotiedotteet/1_2006.htm

⁹ IAS 1.113

¹⁰ IAS 1:116-124

Laatimisperiaatteiden yksilöllisyys

Laatimisperiaatteet tulee esittää niistä asioista, jotka ovat merkityksellisiä yhtiön liiketoiminnalle. Usein tilinpäätöksestä ei kuitenkaan käynyt ilmi, miten laatimisperiaatteessa selvitetty asia liittyi yhtiön liiketoimintaan. Laatimisperiaatteiden esittäminen eristä, joita yhtiöllä ei ole, saattaa olla harhaanjohtavaa. Esimerkiksi jotkut yhtiöt kertoivat laatimisperiaatteissa sijoituskiinteistöjen määritelmän ilman, että niillä kuitenkaan oli taseessa sijoituskiinteistöiksi luokiteltua omaisuutta.

Toisaalta tilinpäätöksen käyttäjillä voi olla odotuksia siitä, että yhtiöllä saattaa olla tietynlaisia omaisuutta tai järjestelyjä. Jotta yhtiöitä voitaisiin verrata keskenään tai samaa yhtiötä eri tilikausien välillä, saattaa kyseisen laatimisperiaatteen esittäminen olla merkityksellistä informaatiota tilinpäätöksen käyttäjille, vaikka yhtiöllä ei käytännössä olekaan laatimisperiaatteissa mainittua omaisuutta.¹¹ Esimerkkinä mainittakoon rakennustoimintaa harjoittavat yhtiöt tai tilanteet, joissa yhtiöllä on lähimenneisyydessä ollut tai tulee lähitulevaisuudessa olemaan sijoituskiinteistöjä. Tällöin saattaa olla tarpeellista todeta sekä sijoituskiinteistöjen laatimisperiaate että toteamus siitä, että tilinpäätöshetkellä yhtiön hallussa ei ollut sijoituskiinteistöjä.

Toimintakertomuksen yhdenmukaisuus tilinpäätöstietojen kanssa

Selvityksessä havaittiin, että yhtiöt selostivat joitakin tilikauden aikaisia tapahtumia toimintakertomuksessa antamatta niistä kuitenkaan tarkempia tilinpäätöstietoja. Yhtiöt kertoivat esimerkiksi toimintakertomuksessaan tilikaudella toteutuneista ja lähitulevaisuudessa toteutuvista jo päätetyistä investoinneista. Jos investointeja koskeviin sopimukseen liittyy sitoumuksia, tulisi näistä kertoa myös liitetiedoissa.¹²

Toimintakertomuksen perusteella saattoi myös päätellä, että yhtiöllä on erityyppisiä tuottoja. Jos liikevaihto muodostuu merkittävässä määrin erilaisista tuottojen ryhmistä, tulee liitetiedoissa antaa tästä IAS 18.35:n *Tuotot* mukainen erittely. Tällöin myös laatimisperiaatteista tulee käydä selkeästi ilmi, mikäli yhtiö käyttää erilaisia tuloutustapoja.

Edelleen monet yhtiöt selostivat toimintakertomuksessa tutkimus- ja kehitystoimintaansa. Tutkimus- ja kehitystoiminnan menojen tilinpäätöskäsittelystä kerrottiin kuitenkin erittäin niukasti.

Osakkuus- ja yhteisyrityksiä koskevat liitetiedot

IAS 28 *Sijoitukset osakkuusyhtiöihin* ja IAS 31 *Osuudet yhteisyrityksissä* edellyttävät laajoja liitetietoja osakkuus- ja yhteisyrityksien yhdistelyssä käytetyistä menetelmistä. Laatimisperiaatteista kävi yleensä ilmi valittu yhdistelymenetelmä. Jotkut yhtiöt antoivat osakkuusyhtiöistä ja pääomaosuusmenetelmällä yhdistellyistä yhteisyrityksistä yhteisen liitetiedon. Näissä tapauksissa tilinpäätöksistä ei käynyt ilmi, mikä osuus taseen sijoituksista muodostui osuudesta osakkuusyhtiöihin ja mikä osuudesta yhteisyrityksiin. Tietojen erittelemineen on tärkeää, koska sijoittajayrityksen asema näissä yrityksissä perustuu erilaisiin lähtökohtiin: osuus osakkuusyhtiöissä perustuu huomattavaan vaikutusvaltaan, kun taas osuus yhteisyrityksessä perustuu yhteiseen määräysvaltaan vähintään yhden toisen osapuolen kanssa.

**Lisätietoja Tietojen esittäminen tilinpäätöksessä -osuudesta antavat
Tiina Visakorpi, puhelin 010 831 5383 ja Minna Toiviainen, puhelin 010 831 5219.**

¹¹ IAS 1.108-112

¹² IAS 16.74(c)

4 Yrityshankinnat

Rata keräsi selvityksessään tietoa siitä, miten kattavasti yhtiöt¹³ antoivat yrityshankinnoista vaadittavia liitetietoja vuoden 2005 tilinpäätöksissään. Samalla selvitettiin, kuinka paljon vuonna 2005 tehtyjen hankintojen kokonaiskauppahinnasta kohdistui ostetun yhtiön tilinpäätökseen aikaisemmin merkitsemättä olleille aineettomille hyödykkeille. Hankinnat ovat usein yhtiön tilinpäätöksen kannalta merkittäviä liiketoimia ja niiden tilinpäätöskäsittelyyn liittyy johdon harkintaa edellyttäviä arvioita. Kattavien liitetietojen avulla tilinpäätöksen käyttäjä pystyy arvioimaan yritysoston perusteita ja seuraamaan tulevaisuudessa, miten johdon asettamat hankintaan liittyvät odotukset toteutuvat.

4.1 Liikearvon kirjaamiseen vaikuttaneista tekijöistä kerrottu niukasti

Suomalaiset listayhtiöt tekivät vuonna 2005 paljon yrityshankintoja. Selvityksestä kävi ilmi, että yrityshankinnoista annetut IFRS 3:n *Liiketoimintojen yhdistäminen* edellyttämät liitetiedot olivat osittain puutteelliset. Merkittävimpänä puutteena Rata pitää sitä, että vain harvat yhtiöt antoivat riittävästi tietoja liikearvon kirjaamiseen vaikuttaneista tekijöistä. Tämän tiedon avulla tilinpäätöksen käyttäjälle selvennetään niitä hankitun yrityksen arvon muodostumiseen johtaneita tekijöitä, jotka sisältyvät hankinnassa syntyneeseen liikearvoon.

Useimmissa yritysostoissa liikearvon osuus kauppahinnasta oli merkittävä. Vuonna 2005 tehdyistä yrityshankinnoista merkittiin kokonaisuudessaan liki kaksi miljardia euroa liikearvona listayhtiöiden taseisiin. Syntyneen liikearvon suhteellinen osuus kokonaishankintamenosta oli myös suuri; yli 40 % yrityshankintojen yhteenlasketusta hankintamenosta oli liikearvoa. Liikearvoa ei jatkossa poisteta, vaan yhtiöiden tulee pystyä varmentamaan, että liikearvon taustalla olevat odotukset tulevista kassavirroista ovat realistisia. Mikäli näin ei ole, joudutaan liikearvosta tulevaisuudessa kirjaamaan arvonalentumistappio.

Myös aineettomien hyödykkeiden merkitys vuonna 2005 tehdyissä yritysostoissa oli kokonaistasolla tarkastellen huomattava. Yritysostojen yhteenlasketusta kokonaishinnasta liki kolmasosa maksettiin ostokohteen aineettomista hyödykkeistä, kuten tuote- ja tavaramerkeistä sekä asiakassuhteista. Aineettomien hyödykkeiden merkitys vaihteli kuitenkin hyvin paljon eri hankintojen välillä. Lähes joka toisessa yksittäisessä hankinnassa aineettomien hyödykkeiden osuus oli alle 10 % hankintahinnasta. Aineettomien hyödykkeiden tunnistaminen ja merkitseminen taseeseen pienentää liikearvon määrää ja siten myös riskiä siitä, että liikearvon määrää joudutaan myöhemmin alentamaan.

¹³ Selvityksessä oli mukana 39 listayhtiötä, jotka tekivät vuoden 2005 aikana yrityshankintoja.

4.2 Yrityshankintojen tilinpäätöskäsittely monimutkaistunut

Suomalaiset listayhtiöt tekivät yritys-/liiketoimintaostoja vuonna 2005 kokonaisuudessaan liki viidellä miljardilla eurolla. Reilu kolmannes listayhtiöistä laajensi toimintaansa yritysostoin (ks. liite 1. Vuonna 2005 yrityskauppoja tehneet yhtiöt). Eniten hankintoja tekivät teollisuustuotteet ja –palvelut -toimialan sekä informaatioteknologia-toimialan yhtiöt.¹⁴

IFRS 3 sääntelee yrityshankintojen kirjaamista sekä niistä esitettäviä liitetietoja. Tavoitteena on antaa tilinpäätöksen käyttäjälle tarpeellisessa määrin tietoa siitä, miten yrityshankinnat vaikuttavat yhtiön toimintaan ja taloudelliseen asemaan. IFRS-periaatteiden mukaan laadittu hankintamenolaskelma ja yritysostosta annettavat liitetiedot avaavat yrityshankinnan taustoja ja syitä paremmin kuin suomalaisen tilinpäätösnormiston edellyttämät tiedot.

Yrityshankinnoissa sovelletaan käypää arvoa sekä hankintamenon että hankittujen omaisuuserien ja vastattavaksi otettavien velkojen osalta: käypään arvoon arvostettu kauppahinta kohdennetaan hankituille omaisuus- ja velkaerille niiden käyvän arvon mukaisesti. Käypien arvojen määrittäminen voi olla hankalaa, koska kaikille hankituille omaisuuserille ei ole saatavissa käypää arvoa markkinoilta. Tällöin käypä arvo joudutaan arvioimaan. Kun hankinta kirjataan, merkitään hankkijaosapuolen taseeseen myös sellaisia aineettomia hyödykkeitä, jotka eivät sisällyneet hankinnan kohteen taseeseen. Tyypillisimpiä esimerkkejä tällaisista aineettomista hyödykkeistä ovat sisäisesti kehitetyt tuote- ja tavaramerkit, asiakassuhteet sekä teknologia. Kauppahinnan kohdistamatta jäävä osa merkitään taseeseen liikearvoksi. IFRS 3:n mukainen kauppahinnan kohdistaminen johtaa yleensä pienempään liikearvon määrään kuin suomalainen käytäntö.

4.3 Yrityshankinnoista annetuissa liitetiedoissa puutteita

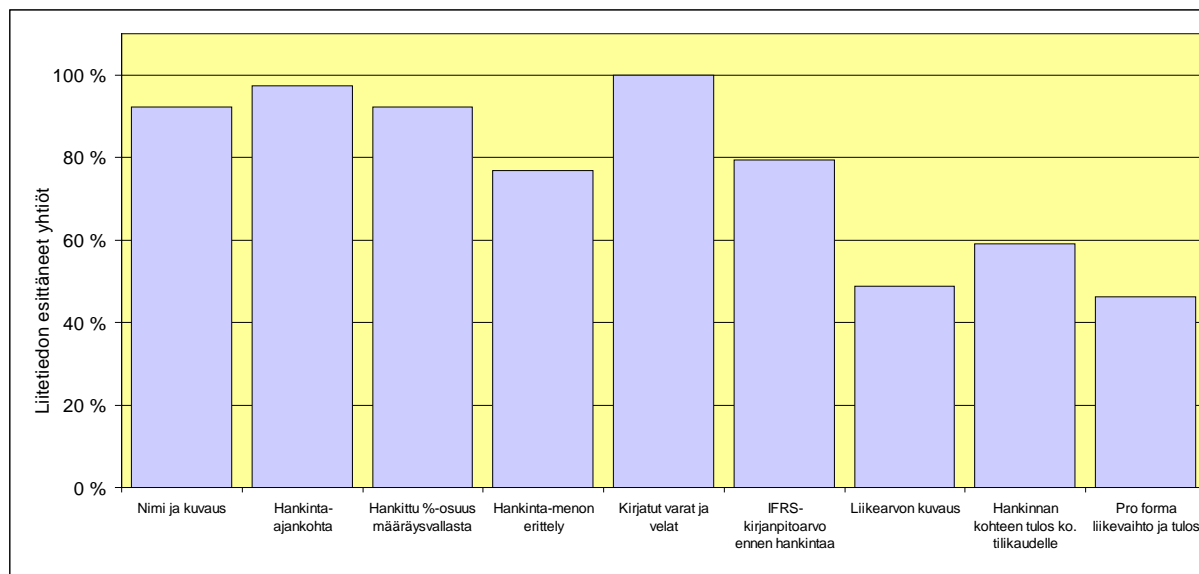
IFRS 3.67 ja 70 sisältävät luettelon niistä tiedoista, joita kauden aikana tapahtuneista yrityshankinnoista tulee sisällyttää tilinpäätökseen.¹⁵ Seuraavassa kuvassa on esitetty, kuinka suuri osa vuonna 2005 yrityshankintoja tehneistä yhtiöistä antoi kyseiset tiedot.

---

¹⁴ OMX:n toimialaluokittelu (GICS = Global Industry Classification Standard)

¹⁵ IFRS 3.67 edellyttämät tiedot tulee antaa myös kauden jälkeen, mutta ennen tilinpäätöksen hyväksymistä tapahtuneista yrityshankinnoista, paitsi milloin tiedon esittäminen ei ole käytännössä mahdollista.

Kuva 1. Yrityshankinnoista annetut liitetiedot

4.3.1 Liikearvon sisällöstä kerrottava liitetiedoissa

Yhtiöt antoivat melko kattavasti tietoja hankinnan kohteesta, hankinta-ajankohdasta (vähintään kuukausitasolla), hankitusta määräysvaltaosuudesta sekä hankinnan yhteydessä kirjatusta varoista ja veloista.

Sen sijaan hankintamenoon vaikuttaneista tekijöistä, jotka johtivat liikearvon kirjaamiseen, annettiin tietoa erityisen niukasti.¹⁶ Yli puolet yhtiöistä viittasi tältä osin ylimalkaisesti tuleviin synergiaetuihin tai ei kertonut lainkaan liikearvon syntyyn vaikuttaneista tekijöistä. Pelkkä synergiaetuihin viittaaminen ei täytä IFRS-standardin vaatimuksia, mikäli aiheesta ei ole annettu tarkempia tietoja. Vain yksi yhtiö esitti euromääräistä tietoa tulevista synergiaeduista. Synergiaetujen ohella osaavan henkilöstön ja johdon sekä markkina-alueen osion kerrottiin olleen niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat liikearvon syntyymiseen.

Hankinnoista syntyneen liikearvon määrä oli 41 % kokonaiskauppahinnasta (kuva 2), mikä on suhteellisen suuri osuus.¹⁷ Vuoden 2005 aikana toteutuneista yrityshankinnoista merkitiinkin listayhtiöiden taseisiin liki kahden miljardin euron suuruinen liikearvo. Koska liikearvo on merkittävä tase-erä, on sen kirjaamiseen johtaneista tekijöistä kertominen tärkeää. Tekijöistä kertominen on tärkeää myös siksi, että taseeseen jäävää liikearvoa ei IFRS-säännösten mukaan poisteta, vaan sen kirjanpitoarvo varmennetaan vähintään vuosittain tehtävillä arvonalentumistestauksilla. Testausta varten yritysostosta syntynyt liikearvo kohdennetaan niille liiketoimintayksiköille, jotka tulevat jatkossa hyötymään tehdystä hankinnasta. Liikearvoa tulee kohdistaa myös ostajan olemassa olevalle liiketoiminnalle, mikäli tämän odotetaan hyötävän liiketoimintojen yhdistämisestä johtuvista synergiaeduista. Liikearvon huolellinen analysointi on ensisijainen edellytys sille, että se voidaan kohdentaa ja myöhemmin asianmukaisesti testata.

¹⁶ IFRS 3.67(h). Oheisessa kuvassa merkitty otsikolla "Liikearvon kuvaus".

¹⁷ Vuotta 2004 koskevan kansainvälisen selvityksen mukaan liikearvon osuus hankintahinnasta oli 52 % (lähde: PwC – Meet the experts 11/2005).

4.3.2 Hankintahinnan määrittäminen osakkeilla maksetuissa hankinnoissa vaihteli

IFRS 3 edellyttää tietojen antamista yritysostojen kauppahinnan muodostumisesta. Erityisen tärkeää tämä on osake-emissiolla hankittujen yhtiöiden/liiketoimintojen osalta. Yhtiön tulee tällöin antaa tilinpäätöksessään tietoa vastikkeena annetuista osakkeista. Esitettäviä tietoja ovat esimerkiksi osakkeiden lukumäärä, käypä arvo ja käyvän arvon määrittämisessä käytetyt menetelmät.¹⁸ Käypä arvo tulee määrittää kaupan toteutumisajankohtana. Mikäli yhtiön osake on listattu, kurssina on pääsääntöisesti käytettävä kaupan toteutumisajankohdan kurssia.¹⁹

Lähes joka neljäs vuonna 2005 tehdyistä yritysostoista toteutettiin ainakin osittain yhtiön omia osakkeita luovuttamalla. Kauppahinnasta annetut liitetiedot osake-emissiolla toteutetuista hankinnoista olivat puutteelliset. Yli puolessa yhtiöiden liitetiedoista ei käynyt ilmi, miten osakkeen käypä arvo oli määritetty. Muutama yhtiö kertoi käyttäneensä osakkeen käyvän arvon määrittämisessä tietyn ajanjakson keskimääräistä kurssia eikä kaupan toteutumisajankohdan kurssia, jota IFRS 3 edellyttää. Selvityksessä ei analysoitu, minkä verran kauppahinnat olisivat muuttuneet, jos olisi käytetty toista määrittämistapaa.

On tilanteita, joissa yritysostosopimuksen allekirjoittamisen ja kaupan toteutumisajankohdan välillä on useamman kuukauden aikaväli. Mikäli kauppahinta on sovittu suoritettavaksi osakkeilla, voi hankintameno muuttua tänä aikana, jos hankkijaosapuolen osakkeiden käypä arvo muuttuu. Voimakkaan kurssinousun aikana kauppahinta voi kasvaa merkittävästi ja johtaa suurempaan liikearvon määrään. Syntyvän liikearvon määrä tulee varmentaa arvonalentumistestauksen avulla. Uusista hankinnoista syntyvä liikearvo on pääsääntöisesti testattava hankintavuoden loppuun mennessä.²⁰ Näin hankinnasta maksettu mahdollinen ylihintaa kirjautuu kuluksi jo hankintavuonna.

4.3.3 Tuote- ja tavaramerkit sekä asiakaskanta yleisimmin hankittuja aineettomia hyödykkeitä

Hankkivan yhtiön liitetiedoista tulee ilmetä hankinnan johdosta taseeseen merkityt varat ja velat. Samoin on esitettävä hankinnan kohteen kirjanpitoarvot välittömästi ennen yhdistämistä.²¹ Pääosa yhtiöistä esitti vaatimuksen mukaiset tiedot. Kun tilinpäätöksessä esitetään hankintaa edeltävät kirjanpitoarvot sekä hankinnan yhteydessä määritetyt käyvät arvot, tulevat hankinnan kirjaamisen yhteydessä tehdyt käyvän arvon kohdistukset selkeästi esille.

Seuraavassa kuvassa on esitetty, kuinka suuri osuus vuoden 2005 yrityshankintojen kokonaiskauppahinnasta kohdistettiin hankinnan kohteen alkuperäisille kirjanpitoarvoille, kuinka paljon yhtiöt maksoivat hankintakohteen taseen ulkopuolisista aineettomista hyödykkeistä ja kuinka paljon hankinnoissa syntyi liikearvoa. Suurilla yrityshankinnoilla on tarkastelussa enemmän painoarvoa kuin pienillä.²²

---

¹⁸ IFRS 3.67(d)

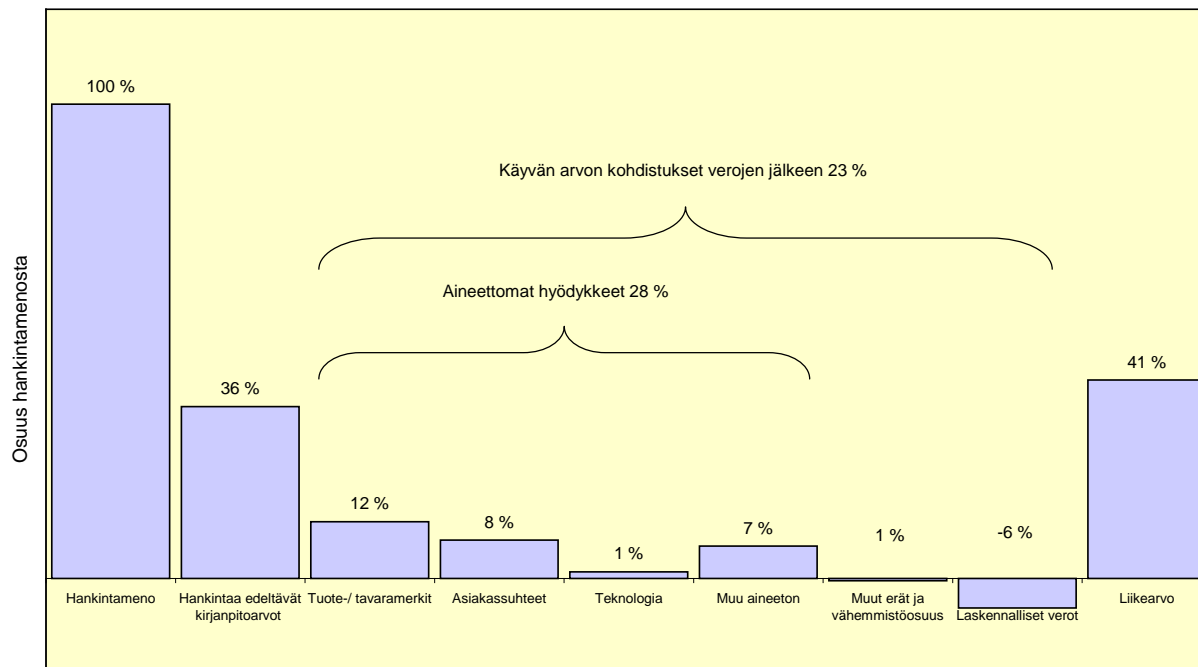
¹⁹ IFRS 3.27

²⁰ IAS 36.96

²¹ Silloin, kun hankittavan kohteen kirjanpitoarvot on laadittu paikallisen säännösten mukaisesti, tulee ne ensin konvertoida IFRS-standardien mukaisiksi.

²² Prosentit on saatu laskemalla yhteen kaikkien tarkastelussa olleiden yrityshankintojen hankintamenot ja niiden yhteydessä kirjatut omaisuuserät ja velat.

Kuva 2. Hankintamenon kohdistaminen eri omaisuuserille ja veloille²³

Liki kolmannes hankintamenosta kohdistettiin aineettomille hyödykkeille, jotka olivat pääosin hankinnan kohteen taseen ulkopuolisia omaisuuseriä.²⁴ Vaikka aineettomista hyödykkeistä maksettu osuus hankintahinnasta oli kokonaistasolla tarkasteltuna suurehko, vaihteli se huomattavasti eri hankintojen välillä. Suuressa osassa hankintoja aineettomien hyödykkeiden osuutta hankintamenosta ei voida pitää merkittävänä: lähes joka toisessa hankinnassa se oli alle 10 % tai aineettomia hyödykkeitä ei kirjattu lainkaan. Tätä havaintoa voidaan pitää jossain määrin yllättävänä, koska hankintakohteen liiketoimintaan liittyvät aineettomat hyödykkeet, kuten asiakassuhteet ja –sopimukset, tuotemerkit sekä teknologia, ovat usein yritysoston syitä ja koska nämä erät eivät tyypillisesti sisälly hankittavan yhtiön hankintaa edeltäviin kirjanpitoarvoihin. Jokainen yrityshankinta on kuitenkin yksilöllinen, joten yleistäviä sääntöjä aineettomien hyödykkeiden suhteellisesta osuudesta ei ole olemassa.

Kauppahintaa kohdistettiin useimmiten tuote- ja tavaramerkeille sekä asiakaskannalle. Vaihto-omaisuudelle käyvän arvon kohdistuksia tehtiin vähän: vain 2 % hankintamenosta kohdistettiin tälle erälle. Samoin hankittuun teknologiaan liittyviä omaisuuseriä tunnistettiin vain 1 % hankintamenosta. Kuvassa esitetty Muu aineeton -erä sisältää pääosin sellaisia omaisuuseriä, joista ei ollut tarkkoja kuvauksia tilinpäätöksissä. Joissain tapauksissa nämä

²³ Joka viidennestä hankinnasta ei ollut käytettävissä tietoa hankittujen erien IFRS-standardien mukaisista kirjanpitoarvoista ennen hankintaa. Tehdyt käyvän arvon kohdistukset eivät tällöin ilmene tilinpäätöksestä, eivätkä nämä hankinnat siten sisälly alla olevaan kaavioon. Nämä hankinnat olivat useimmiten hankkivan yhtiön kokoon nähden pieniä.

²⁴ Vuotta 2004 koskevan kansainvälisen selvityksen mukaan aineettomien hyödykkeiden osuus hankintahinnasta oli 17 % (lähde: PwC – Meet the experts 11/2005).

erät olivat sekä euromääräisesti että suhteessa hankintameno-
on kuitenkin niin merkittäviä, että niiden erittely olisi ollut syytä tehdä.

**Lisätietoja Yrityshankinnat-osuudesta antaa Riitta Pelkonen,
puhelin 010 831 5420.**

5 Liikearvon arvonalentumistestaukset

Arvonalentumistestausten osalta selvitettiin, kuinka yhtiöt²⁵ noudattivat IAS 36:n *Omaisuserien arvon alentuminen* yksityiskohtaisia liitetietovaatimuksia. Liitetietojen tarkoituksena on antaa tilinpäätösten käyttäjille tietoa testausmenetelmistä ja testauksessa käytetyistä johdon arvioista. Näin pystytään arvioimaan testauksessa käytettyjen laskelmien luotettavuutta ja sitä, missä tilanteessa testin tulos voisi aiheuttaa arvonalentumistappion kirjaamisen.

5.1 Kattavat liitetiedot lisäävät arvonalentumistestausten luotettavuutta

Suurin osa selvityksessä mukana olleista yhtiöistä kertoi tehneensä arvonalentumistestejä ja antoi myös tietoa niiden tuloksista. Testauksesta vaadittavat liitetiedot olivat kuitenkin usealla yhtiöllä puutteelliset. Selvityksessä havaittiin, että ennustettuihin rahavirtoihin sisältyvien keskeisten oletusten kuvaaminen oli niukkaa tai kuvausta ei annettu lainkaan. Myös herkkyyksanalyseistä annetut tiedot olivat niukkoja suurimmalla osalla yhtiöistä. Tilinpäätöksen käyttäjältä saattoi jäädä siten puuttumaan merkittävää tietoa, jonka avulla arvonalentumistestien luotettavuutta ja liikearvon arvonalentumisherkkyyttä voidaan arvioida.

Rahavirtaa tuottavat yksiköt (cash generating unit, CGU), joille arvonalentumistestaukset on tehtävä, oli yhtiöiden tilinpäätöksissä useimmiten määritelty samalle tasolle kuin ensisijaiset segmentit. Jos rahavirtaa tuottava yksikkö on määritelty ylätasolle, on olemassa riski, että yrityskaupassa syntynyt liikearvo ei poistu taseesta, vaikka siihen ei enää kohdistu tulonodotuksia.

5.2 Liikearvot testattava arvonalentumisen varalta

IAS 36 koskee aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden (IAS 16 *Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet*) ja aineettomien hyödykkeiden (IAS 38 *Aineettomat hyödykkeet*) ml. liikearvot arvonalentumistestauksia ja niiden perusteella mahdollisesti kirjattavia arvonalentumistappioita.²⁶ IAS 36:n tarkoituksena on varmistaa, että aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden kirjanpitoarvot eivät ylitä sitä rahamäärää, joka on kyseisten omaisuserien avulla kerrytettävissä yhtiölle. Jos tase-erän kirjanpito arvo on suurempi kuin kerrytettävissä oleva rahamäärä, on arvonalentumistappio kirjattava IAS 36:n mukaisesti.

Yhtiön on tehtävä arvonalentumistesti aina, kun raportointikauden päättyessä on olemassa viitteitä arvon alentumisesta. Esimerkiksi muutokset toimintaympäristössä tai markkina-

²⁵ Arvonalentumistestauksia koskevassa selvityksessä käytiin läpi 40 listayhtiön vuoden 2005 tilinpäätöksiin sisältyvien IAS 36:n mukaisten liitetietojen esittäminen tiettyjen vaatimusten osalta. Selvitykseen valittiin yhtiöt, joissa liikearvon määrä 31.12.2005 oli merkittävä suhteutettuna yhtiön omaan pääomaan tai taseen loppusummaan tai joissa liikearvo oli euromääräisesti suuri. Selvityksen yhtiöt kattoivat noin 65 % Helsingin Pörssin markkina-arvosta.

²⁶ Arvonalentumistappiota kirjataan tietyissä olosuhteissa myös IFRS 5:een *Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuserät ja lopetetut toiminnot* perustuen.

odotuksissa saattavat olla tällaisia. Riippumatta siitä, onko arvon alentumisesta viitteitä, on arvonalentumistestaus liikearvolle ja taloudelliselta vaikutusajaltaan määrittelemättömille aineettomille hyödykkeille tehtävä vuosittain.

Arvonalentumistestaukset ovat IFRS-standardien myötä tulleet uudeksi merkittäväksi osaksi listayhtiöiden tilinpäätösten laadintaprosessia. Testauksen suorittaminen vaatii yhtiöiltä uudenlaista osaamista, ja vuoden 2005 tilinpäätöksistä on ensi kertaa nähtävissä, kuinka suomalaiset listayhtiöt selviytyivät tästä vaateesta. Yrityskauppojen yhteydessä syntyvät liikearvot ovat usein euromäärältään suuria ja useille yhtiöille merkittäviä tase-eriä (ks. liite 2. Suurimmat liikearvot ja liikearvon osuus omasta pääomasta 31.12.2005).

Arvonalentumistappioiden määrä vuoden 2005 ja vertailuvuoden 2004 tilinpäätöksissä oli vähäinen, mikä johtuu pääosin yleisestä hyvästä taloudellisesta tilanteesta. Aineellisesta käyttöomaisuudesta kirjatut arvonalentumistappiot painoutuivat selkeästi perusteellisuuden yhtiöihin. Sen sijaan liikearvon ja muiden aineettomien hyödykkeiden arvonalennuskirjauksista ei voida erottaa toimialakohtaisia eroavaisuuksia (ks. liite 3. Arvonalentumiskirjaukset tilinpäätöksissä 2005).

5.3 Yksityiskohtaiset havainnot liitetietojen esittämisestä

Selvityksessä käytiin läpi IAS 36.134:n edellyttämien liitetietojen esittäminen tilinpäätöksessä.²⁷ Kyseinen kappale edellyttää yksityiskohtaisten tietojen esittämistä jokaisesta rahavirtaa tuottavasta yksiköstä tai yksikköjen ryhmästä, jolle kohdistetun liikearvon tai taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomien aineettomien hyödykkeiden kirjanpito on merkittävä verrattuna yhtiön vastaavien erien koko kirjanpitoarvoon.²⁸

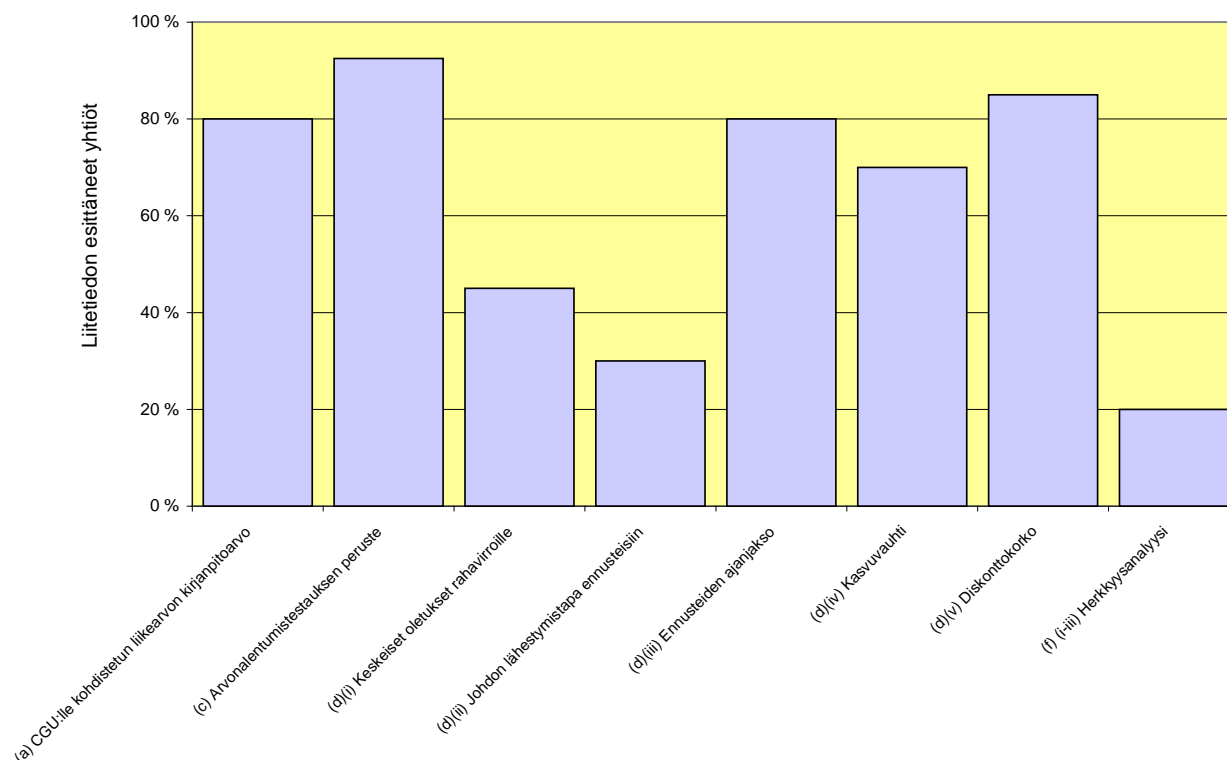
Seuraavassa kuvassa esitetyt pylväät osoittavat, kuinka suuri osuus yhtiöistä esitti standardikohdan mukaiset liitetiedot. Seuraavissa kappaleissa on kommentoitu merkittävimpiä liitetietovaatimuksia. Kuvan 3 tiedot on esitetty yksityiskohtaisemmin liitteessä 4.

---

²⁷ Selvityksessä käytetystä aineistosta ei aina käynyt selville, oliko yhtiö soveltanut IAS 36.134:n sijasta IAS 36.135:n vaatimuksia, jotka edellyttävät joissain tapauksissa liitetietojen esittämistä vähemmän merkityksellisten liikearvojen osalta yhteistietoina ja hiukan kevennetyin vaatimuksin.

²⁸ Ruotsalainen laskentatoimen alan Balans-lehti 6-7/2006 sisältää selvityksen IAS 36.134:n säännösten noudattamisesta Ruotsissa. Ruotsalaisen selvityksen tulokset IAS 36.134:n soveltamisesta olivat samansuuntaiset, vaikkakin joitain eroja suomalaiseen selvitykseen on havaittavissa.

Kuva 3. Arvon alentumistestauksista annetut liitetiedot

(a) Rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvo

Liikearvo on kohdistettava sille rahavirtaa tuottavalle yksikölle, CGU:lle, jonka odotetaan hyötyvän liikearvon sisältämisestä synergiaeduista.²⁹ Suurin osa yhtiöistä esitti liikearvon jaoteltuna rahavirtaa tuottaville yksiköille tai ensisijaisille segmenteille. Aina ei käynyt selkeästi ilmi, vastasiko määritelty CGU-taso ensisijaista segmenttitasoa. Vain viidenneksessä yhtiöistä rahavirtaa tuottava yksikkö määriteltiin selkeästi alemmalle tasolle kuin ensisijainen segmentti.

Rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittely ja yrityshankintojen yhteydessä syntyvän liikearvon kohdistaminen näille yksiköille ovat merkittäviä päätöksiä, sillä liikearvon arvon alentumistestaus tehdään näiden yksiköiden tasolla. Jos liikearvoa testataan ylätasolla, on olemassa riski, että yrityskaupassa syntynyt liikearvo ei poistu taseesta, vaikka siihen ei enää kohdistu tulonodotuksia. Ylätasolle määritellyn testaustason rahavirratt saattavat sisältää hyvä- ja huonotuottoisten yksiköiden rahavirtoja, jotka kompensoivat toinen toisensa, eikä arvon alentumista havaita.

(c) Arvon alentumistestauksen peruste

Peruste, jota yhtiö käytti määritellessään kerrytettävissä olevaa rahamäärää, kävi ilmi lähes kaikista selvityksessä mukana olleista tilinpäätöksistä. Yleisin peruste oli käyttöarvo, ja

²⁹ IAS 36.80

vain muutama yhtiötä mainitsi käyttäneensä käypää arvoa vähennettynä myynnistä aiheutuvilla kuluilla.

(d) (i)-(iii) Oletukset ennakoituille rahavirroille, johdon lähestymistapa ennusteisiin ja ennustejakso

Yhtiön on annettava kuvaus jokaisesta käyttöarvolaskelmissa käytetystä keskeisestä oletuksesta, jolle johdon viimeisimpien budjettien/ennusteiden kattamien kausien ennakoitujen rahavirrat perustuvat. Keskeiset oletukset ovat oletuksia, joille yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on herkin. Näitä ovat esimerkiksi bruttokatetasot, raaka-aineiden hintakehitys ja ennustettuihin rahavirtoihin sisältyvä kasvu. Keskeiset oletukset on annettava erikseen kunkin rahavirtaa tuottavan yksikön osalta, jolle kohdistettua liikearvoa testataan. Kuvaukset keskeisistä oletuksista puuttuivat yli puolelta yhtiöstä tai ne olivat yleisluonteisia (ks. IAS 36 IE Esimerkki 9).

Johdon lähestymistapaa koskevasta liitetiedosta tulee käydä ilmi se, kuvastavatko ennusteet toteutunutta kehitystä tai ovatko ne yhdenmukaisia ulkoisten informaatiolähteiden tietojen kanssa, jos tällaisten lähteiden tietoja on käytetty. Mikäli ennusteet poikkeavat toteutuneesta tai ulkoisten informaatiolähteiden tiedoista, syyt tähän on kerrottava. Vain noin kolmannes yhtiöstä antoi standardin edellyttämän tiedon.

Keskeisistä oletuksista ja johdon lähestymistavasta annetut kuvaukset eivät useinkaan olleet riittäviä tukemaan tilinpäätöksen käyttäjää laskelmien luotettavuuden arvioinnissa.

Suurin osa yhtiöistä esitti käytetyn ennusteajanjakson pituuden. Myös perusteet yli 5 vuoden ennustejakson käyttämiselle annettiin useimmiten. Ennustejakson pituutena eniten käytettiin 3-5 vuotta, mutta muutamat yhtiöt raportoivat käyttäneensä myös pidempiä ajanjaksoja.

(d) (iv) Kasvuvauhti

Ennustekauden jälkeisten rahavirtojen laskennassa käytetty kasvuvauhti annettiin kahdessa kolmanneksessa yhtiöiden tilinpäätöksistä. Käyttöarvolaskelmissa käytetyn vuosittaisen kasvuvauhdin vaihteluväli oli eri yhtiöissä 0-5 %, mutta useimmiten kasvuvauhdiksi raportoitiin maltilliset 0-2 %. Yksi yhtiö raportoi käyttäneensä laskelmissaan tasaisesti vähenevää rahavirtojen muutosta.

(d) (v) Diskonttokorko

Suurimmassa osassa tilinpäätöksiä annettiin laskelmissa käytetty diskonttokorko tai koron vaihteluväli. Kaksi kolmannekselta näistä yhtiöistä kertoi soveltaneensa eri diskonttokorkoa eri rahavirtaa tuottaville yksiköille ja esitti siten koron vaihteluvälin. Diskonttokorkojen vaihteluvälit olivat useimmiten välillä 7-12 %, mutta suurempiakin vaihteluvälejä esiintyi. Esitettyjen diskonttokorkojen vaihteluvälin ala- ja ylärajojen mediaanit olivat 8 % ja 10 %.

(f) Herkkyysanalyysi

Kerrytettävissä olevan rahamäärän herkkyydestä oletusten muutoksille on annettava tietoa IAS 36:n mukaisesti.³⁰ Herkkyysanalyysin tarkoitus on antaa tietoa tilinpäätöksen käyttäjälle tilanteesta, jossa jokseenkin mahdollinen muutos jossakin keskeisessä oletuksessa voisi aiheuttaa arvonalentumistappion kirjaamisen. Tietoa on annettava esimerkiksi siitä,

³⁰ IAS 36.134(f)(i)-(iii)-kohdat

millainen muutos oletuksessa aiheuttaisi arvonalentumisriskin. Nämä tiedot voidaan esittää esimerkiksi taulukkomuodossa. Kynnystä herkkyyssanalyysitietojen antamiseen ei saisi asettaa liian korkealle. Standardin sanamuoto "jokseenkin mahdollinen muutos keskeiseen oletukseen" ei tarkoita sitä, että muutoksen tulee olla todennäköinen.

Kerrytettävissä olevan rahamäärän herkkyyttä oletusten muutoksille kuvasi jollakin tavalla vain noin viidennes yhtiöistä. Muut yhtiöt eivät maininneet lainkaan arvonalentumistestehin liittyviä herkkyyssanalyysijä tai kertoivat aiheesta ylimalkaisesti. Vain muutaman lisäyhtiön esittämät herkkyyssanalyysitiedot olivat sellaisia, että ne antoivat tilinpäätöksen käyttäjälle käsityksen siitä, missä tilanteessa arvonalentumistestaukset voisivat johtaa arvonalentumistappioiden kirjaamiseen.

**Lisätietoja Liikearvon arvonalentumistestaukset -osuudesta antaa
Riitta Pelkonen, puhelin 010 831 5420.**

6 Segmenttiraportointi

Rata selvitti yhtiöiden³¹ valitsemaa segmenttijakoa ja raportoitujen segmenttien määrää kaikkien listayhtiöiden osalta. Rata pitää segmenttiraportointia tärkeänä tilinpäätöksen osa-alueena, koska se antaa arvokasta ja hyödyllistä tietoa sijoituspäätösten ja sijoitusanalyysien tueksi. Tiedon informaatioarvoon vaikuttaa ratkaisevasti segmenttijako ja raportoitavien segmenttien määrä. Segmenttien määrittäminen edellyttää johdon harkintaa.

6.1 Lähes kolmannes yhtiöistä raportoi vain yhden ensisijaisen segmentin

Kaikista listayhtiöistä lähes kolmannes eli 39 yhtiötä³² raportoi vain yhden ensisijaisen segmentin. Näistä 20 oli yhtiöitä, jotka raportoivat yhden segmentin siten, että toiminta muodosti sekä liiketoiminnallisesti että maantieteellisesti vain yhden segmentin. Yhtiöiden määrä oli Ratan mielestä yllättävän suuri.

Yhtiön koko on yksi tilannetta selittävä tekijä, vaikka standardi ei sinänsä salli helpotuksia yhtiön koon perusteella. Yhden ensisijaisen segmentin yhtiöistä yli kaksi kolmasosaa oli liikevaihdolla mitattuna alle 100 miljoonan euron pienehköjä yhtiöitä. Yhtiöitä, joiden liikevaihto ylitti 100 miljoonaa euroa ja joilla oli vain yksi ensisijainen segmentti, oli yhteensä kymmenen. Yli 100 miljoonan euron kokoluokassa 14 yhtiötä raportoi kaksi ensisijaista segmenttiä. Kahden ensisijaisen segmentin esittämistä ei myöskään voida pitää kovin yksityiskohtaisena raportointina etenkin, jos yhtiö on suuri.

Segmenttien määrittelyn asianmukaisuutta ei voida todeta vain julkistettujen tilinpäätösten perusteella. Viitteitä siitä, että yhtiöt olivat valinneet niukan raportointitavan, oli kuitenkin havaittavissa. Usea yhden ensisijaisen segmentin raportoinut yhtiö oli suomalaisessa vuoden 2004 tilinpäätöksessään esittänyt yhtä segmenttiä alemmalla tasolla olevia päätoimialoja. Tämä ja lisäksi se seikka, että osa yhtiöistä raportoi vuoden 2005 vuosikertomuksissaan toimialakohtaista tietoa segmenttejä alemmalla tasolla, antavat viitettä siitä, että konsernitiilinpäätösinformaatiota ei mahdollisesti ollut jaettu riittävän moneen segmenttiin.

Segmenttijaon valintaan vaikuttavat säännösten lisäksi markkinoiden vaatimukset mutta toisaalta myös tiedon arkaluonteisuus. IAS 14:n *Segmenttiraportointi* lähtökohta on, että tilinpäätöksen käyttäjille annetaan merkityksellistä tietoa tuloksen yksityiskohtaisempaa analysointia varten. Näin avoimen tiedon esittäminen on haaste usealle yhtiölle. Rata pitää tärkeänä, että yhtiöt kehittävät segmenttiraportointiaan kiinnittäen huomiota IAS 14:n tavoitteisiin tarjota sijoittajille mahdollisimman merkityksellistä tietoa.

³¹ Selvitys kattoi segmenttiraportoinnin osalta kaikki selvityksen yhtiöt eli 125 listayhtiötä.

³² Ks. liite 5. Yhden ensisijaisen segmentin raportoineet yhtiöt.

Taulukko 1. Ensisijaisten segmenttien lukumäärä³³ yhtiöiden liikevaihdon mukaan jaoteltuna

	Kaikki yhtiöt yhteensä	Liikevaihto < 100 milj. eur	Liikevaihto 100-500 milj. eur	Liikevaihto yli 500 milj. eur
	lkm	lkm	lkm	lkm
Yhtiöt, joilla on yksi ensisijainen segmentti	39	29	7	3
Yhtiöt, joilla on kaksi ensisijaista segmenttiä	35	21	8	6
Yhtiöt, joilla on enemmän kuin kaksi ensisijaista segmenttiä	51	12	10	29
Yhtiöt yhteensä	125	62	25	38

6.2 Ensisijaiset segmentit pääosin liiketoiminnallisia

Valtaosa yhtiöistä oli valinnut ensisijaiseksi segmenttiraportointimuodoksi liiketoiminnalliset segmentit alla olevan taulukon mukaisesti. Selvityksen tulos oli odotusten mukainen. Yhtiöt, jotka eivät olleet määritelleet ensisijaista segmenttiä, kertoivat toimivansa yhtenä segmenttinä.

Pieni osa eli 16 yhtiötä määritteli maantieteelliset segmentit ensisijaiseksi raportointimuodoksi. Liiketoimintaan perustuva jako esitetään tällöin toissijaisena segmentti-informaationa. Vaadittujen tietojen määrä on tällöin merkittävästi vähäisempi kuin ensisijaisten segmenttien osalta. Tietoa ei tarvitse antaa esimerkiksi yhtiön tuloksen jakautumisesta segmenteille. Yhdeksän yhtiötä, jotka raportoivat liiketoimintasegmentit toissijaisena raportointimuotona, olivat suurehkoja, liikevaihdoltaan yli 100 miljoonan euron yhtiöitä.

Taulukko 2. Ensisijaisen segmentin määrittely listayhtiöiden liikevaihdon mukaan jaoteltuna

	Kaikki yhtiöt yhteensä	Liikevaihto < 100 milj. eur	Liikevaihto 100-500 milj. eur	Liikevaihto yli 500 milj. eur
	lkm	lkm	lkm	lkm
Yhtiöt, joilla ensisijainen segmentti on liiketoiminta	99	46	20	33
Yhtiöt, joilla ensisijainen segmentti on maantieteellinen	16	7	5	4
Yhtiöt, jotka eivät ole nimenneet ensisijaista segmenttiä	10	9	0	1
Yhtiöt yhteensä	125	62	25	38

³³ Yhtiöiden usein esittämää Muut toiminnot –ryhmää ei ole tässä selvityksessä katsottu raportoiduksi segmentiksi, koska ryhmän sisällöstä annettiin usein niukasti tietoa.

6.3 Toissijaiset segmentit pääosin maantieteellisiä

Toissijaiset segmentit olivat valtaosin maantieteellisiä segmenttejä. Kansainvälisesti toimivat yhtiöt jaottelivat segmentit useimmiten Suomeen, muuhun Eurooppaan, Venäjään, Amerikkaan ja Aasiaan. Lisäksi maantieteellisiä alueita, etenkin Eurooppaa, jaoteltiin tarkemmin maakohtaisesti.

IAS 14 vaatii esittämään maantieteellistä segmentti-informaatiota, mikäli yhtiö tuottaa tuotteita tai palveluja erilaisissa taloudellisissa ympäristöissä, joiden riskit ja kannattavuus poikkeavat toisistaan. Yhtiöitä, jotka raportoivat vain yhden maantieteellisen segmentin toissijaisena segmenttinä, oli yhteensä 36 (taulukko 3). Näistä yhtiöistä suuri osa toimi pääasiassa Suomessa. Osalla yhtiöistä oli kuitenkin toimintaa myös ulkomailla ja jopa maailmanlaajuisesti.

Standardiluonnoksessa (ED 8 *Operating Segments*) uudeksi segmenttiraportointistandardiksi IASB ehdottaa yhdysvaltalaisen sääntelyn³⁴ mukaisesti, että toissijaisista segmenteistä luovutaan. Maantieteellisiä alueita koskevaa informaatiota olisi kuitenkin annettava vähintäänkin jaoteltuna kotimaahan ja ulkomaihin yhteensä. Lisäksi yksittäisiä maita koskevia tietoja tulisi raportoida, mikäli maa on merkitykseltään olennainen yhtiön toiminnalle. Nykyisen IAS 14:n vaatimukset ovat uutta ehdotusta laajempia.

Taulukko 3. Toissijaisten maantieteellisten segmenttien lukumäärä³⁵ yhtiöiden liikevaihdon mukaan jaoteltuna

	Kaikki yhtiöt yhteensä	Liikevaihto < 100 milj. eur	Liikevaihto 100-500 milj. eur	Liikevaihto yli 500 milj. eur
	lkm	lkm	lkm	lkm
Yhtiöt, joilla on yksi toissijainen segmentti	36	29	4	3
Yhtiöt, joilla on kaksi toissijaista segmenttiä	16	8	4	4
Yhtiöt, joilla on enemmän kuin kaksi toissijaista segmenttiä	57	18	12	27
Yhtiöt yhteensä	109 ³⁶	55	20	34

6.4 Segmenttien määrittäminen tärkeää

IAS 14 määrää ne periaatteet, joiden mukaan segmenttikohtaista taloudellista informaatiota raportoidaan - informaatiota yhtiön tuottamista erityyppisistä tuotteista ja palveluista sekä siitä, millaisilla markkina-alueilla yhtiö toimii. Standardin tavoitteena on varmistaa, että tilinpäätöksen käyttäjät saavat konsernin kokonaistulosta yksityiskohtaisemman käsityksen tuloksen muodostumisesta ja että tilinpäätöksen käyttäjät pystyvät arvioimaan paremmin yhtiön riskejä ja kannattavuutta. Tieto konsernin riskiprofiilista luo paremmat edellytykset muun muassa tulevien rahavirtojen arvioinnille.

³⁴ SFAS 131 Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information

³⁵ Yhtiöiden usein esittämää Muut maat -ryhmää ei ole tässä selvityksessä luettu raportoiduksi segmentiksi, koska ryhmän sisällöstä annettiin usein niukasti tietoa.

³⁶ Kun yhtiöiden lukumäärään (109) lisätään yhtiöt, joilla maantieteelliset segmentit olivat ensisijainen raportointimuoto (16), saadaan yhtiöiden kokonaislukumäärä (125).

IAS 14:ssä segmentit jaotellaan liiketoimintasegmentteihin ja maantieteellisiin segmentteihin. Ensisijaiseksi segmenttiperusteeksi näistä valitaan se, missä yhtiön riskien ja kannattavuuden pääasialliset lähteet ja luonne ovat. Mikäli yhtiön tuottamien tuotteiden ja palvelujen väliset erot vaikuttavat eniten sen riskeihin ja kannattavuuteen, tulee ensisijaisen segmenttiraportoinnin perustua liiketoiminnallisiin segmentteihin. Mikäli riskeihin ja kannattavuuteen vaikuttaa eniten se, että yhtiö toimii eri maissa, määritellään maantieteellinen jako ensisijaiseksi segmentiksi. Yrityksen sisäinen organisaatio- ja johtamisrakenne sekä sisäinen taloudellinen raportointi hallitukselle ja toimitusjohtajalle ovat tavallisesti perustana määriteltäessä, kumpi raportointimuoto on ensisijainen ja kumpi toissijainen. Ensisijaisesta segmentistä vaaditaan enemmän liitetietoja kuin toissijaisesta.

IASB julkaisi tammikuussa 2006 standardiluonnoksen (ED 8), joka toteutuessaan tulee muuttamaan IAS 14:ää lähemmäksi yhdysvaltalaisista sääntelyä. Standardin on tarkoitus tulla voimaan vuodesta 2007 lähtien. Standardiluonnos voi muuttaa yhtiöiden tilinpäätöksiin 2005 valitsemaa segmenttijakoa, koska voimassa olevan standardin ja standardiluonnoksen välillä on periaatteellisia eroja segmenttien määrittelyssä. Standardiluonnoksessa segmenttijako perustuu nykyistä IAS 14:ää selkeämmin yhtiön sisäiseen ohjausjärjestelmään ja johdon raportointiin (ns. johdon lähestymistapa eli management approach).

Lisätietoja Segmenttiraportointi-osuudesta antaa Tiina Visakorpi, puhelin 010 831 5383.

7 Osakeperusteiset kannustinjärjestelmät

Rata arvioi selvityksessään, antoivatko yhtiöt³⁷ vuoden 2005 tilinpäätöksissä IFRS 2:n *Osakeperusteiset maksut* edellyttämät tiedot osakeperusteisista kannustinjärjestelmistä. Huomiota kiinnitettiin erityisesti laatimisperiaatteisiin, käypään arvoon arvostamisesta annettuihin liitetietoihin sekä järjestelmien tulosvaikutuksen esittämiseen. Nämä seikat ovat merkityksellisiä, kun kannustinjärjestelmien kokonaisuutta arvioidaan.

7.1 Kannustinjärjestelmien taloudellisten vaikutusten arviointi haasteellista

Yhtiöiden antamat liitetiedot osakeperusteisista kannustinjärjestelmistä vaihtelivat suuresti vuoden 2005 IFRS-tilinpäätöksissä. Osa yhtiöistä antoi laadukkaita ja kattavia liitetietoja, mutta suurella osalla yhtiöistä oli kuitenkin puutteita IFRS 2:n edellyttämässä liitetiedoissa.

Standardin liitetietovaatimukset ovat laajat. Liitetiedoissa tulee antaa kuvaus järjestelmistä ja niiden sisältämistä yleisistä ehdoista (IFRS 2.45(a)). Kuvauksen avulla annetaan tietoja siitä, miten yhtiö käyttää näitä järjestelmiä johdon ja henkilöstön motivoimiseen. Liitetiedot parantavat tilinpäätöksen käyttäjän mahdollisuutta arvioida, ovatko kannustinjärjestelmiin sisältyvät oikeuksien syntymisehdot linjassa omistajien asettamien keskeisten tavoitteiden kanssa. Liitetiedoissa annetut kuvaukset eivät usein täyttäneet standardin vaatimuksia.

Selvityksessä havaittiin puutteita myös myönnettyjen etuisuuksien käyvistä arvoista, arvostustekijöistä ja muista järjestelmien ehdoista annetuissa liitetiedoissa.

7.2 Kannustinjärjestelmät raportoitava tulosvaikutteisesti

IFRS 2 tuli voimaan vuoden 2005 alussa. Standardin käytäntöön soveltaminen tilinpäätöksissä edellyttää sen yksityiskohtien tuntemisen lisäksi osakeperusteisten kannustinjärjestelmien ja hinnoittelumallien tuntemista. Standardin soveltamisen piiriin kuuluvia kannustinjärjestelmiä ovat kaikki myöntävän yhtiön osakkeeseen ja sen arvomuutokseen perustuvat palkit-

---

³⁷ Selvitys kattoi yhteensä 25 listayhtiötä, joiden markkina-arvo oli noin 70 % Helsingin Pörssin markkina-arvosta. Mukana olivat markkina-arvoltaan 12 suurinta yhtiötä sekä teollisuustuotteet ja -palvelut -toimialalta 13 yhtiötä, joilla oli IFRS 2:n mukaisia osakeperusteisia kannustinjärjestelmiä. Näistä 16 yhtiöllä oli osakkeina maksettavia optiojärjestelmiä, 11 yhtiöllä osakepalkkiojärjestelmiä ja 5 yhtiöllä synteettisiä osakeoptiojärjestelmiä, joihin sovelletaan IFRS 2:ta. Siirtymäsäännöksen mukaan standardin soveltamista ei vaadita niiltä osakeperusteisilta etuisuuksilta, jotka on myönnetty ennen 7.11.2002 ja joihin on syntynyt oikeus ennen IFRS 2:n voimaantuloa 1.1.2005 (IFRS 2.53). IFRS 2.56 edellyttää kuitenkin IFRS 2.44-45:een sisältyvien liitetietojen antamista kaikista myönnettyistä osakeperusteisista järjestelmistä, joihin ei ole sovellettu IFRS 2:ta. Useat selvityksessä mukana olleet yhtiöt sekä kuusi muuta teollisuustuotteet ja -palvelut -toimialan yhtiötä olivat myöntäneet oman pääoman ehtoisia etuuksia, joita koskivat nämä suppeammat liitetietovaatimukset.

semisjärjestelmät, kuten esimerkiksi osakeoptiot, osakkeina tai rahana maksettavat palkkiot sekä synteettiset osakeoptiot³⁸.

IFRS 2:n mukaan osakeperusteiset kannustinjärjestelmät käsitellään tilinpäätöksessä tulosvaikutteisesti. Tuloslaskelman kulukirjaus perustuu siihen, että yhtiön odotetaan saavan henkilöstön tai muiden osapuolten voimavaroja käyttöönsä myönnettyjen etuisuuksien vastikkeeksi. IFRS 2 muuttaa merkittävästi aikaisempaa tilinpäätöskäytäntöä, jossa osakeperusteiseen kannustinjärjestelmään liittyvä maksu on voinut tapahtua yhtiön osakkeilla ilman tulosvaikutusta. Osakeperusteisten kannustinjärjestelmien kirjaamisperiaatteita on selostettu lyhyesti tämän osuuden lopussa.

Standardi edellyttää laajoja liitetietoja. Yhtiöiden on luonnollisesti arvioitava olennaisuutta, kun ne laativat liitetietoja kannustinjärjestelmistä. Olennaisuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon järjestelyn koko tai sen luonne IAS 1:n määritelmiin sisältyvien periaatteiden mukaisesti. Kulukirjauksen numeerista arvoa ei voida pitää ainoana olennaisuuden määrittämisen lähtökohtana. Kokonaisuutta on tarkasteltava myös hyvän hallintotavan näkökulmasta, jos yhtiön johto on merkittävä edunsaaja järjestelyssä.

7.3 Liitetietojen kattavuudessa eroja

7.3.1 Laatimisperiaatteet pääosin riittäviä

Useimmat yhtiöt kertoivat tilinpäätöksen laatimisperiaatteissa arvostaneensa kannustinjärjestelmät käypään arvoon etuisuuden myöntämispäivänä³⁹ ja jaksottaneensa näin saadun käyvän arvon etuisuuden syntymisajanjaksolle⁴⁰. Tällainen laatimisperiaate yksinään on usein liian suppea. Käsitteiden muodostaminen kannustinjärjestelmästä edellyttää yksityiskohtaisempia tietoja, joita ovat esimerkiksi järjestelmän maksun suorittamistapa ja ei-markkinaperusteisten ehtojen käsittely.

Osakeperusteiset kannustinjärjestelmät maksetaan joko osakkeina, rahana tai näiden yhdistelminä. Suorittamistapa vaikuttaa järjestelmistä tehtäviin kirjauksiin. Laatimisperiaatteista tai muualta tilinpäätöksestä ei kuitenkaan aina käynyt ilmi järjestelmän tai sen osien maksun suorittamistapa eikä siihen liittyvät jaksotusperiaatteet. Esimerkiksi synteettisiä optioita myöntäneet yhtiöt eivät kertoneet riittävän selkeästi optioiden käyvän arvon muutoksen jaksotusperiaatteista.⁴¹

Kannustinjärjestelmät sisältävät lähes aina ei-markkinaperusteisia ehtoja, joiden tulee toteutua etuisuuden lopulliseksi syntymiseksi. Nämä ehdot vaikuttavat myös järjestelmistä tehtäviin kirjauksiin. Tyypillisiä ei-markkinaperusteisia ehtoja ovat vaatimukset tietystä työssäoloajasta tai jo myönnettyjen etuisuuksien osalta vaatimus tietystä hallussapitoajasta. Muita esimerkkejä ovat kannustinjärjestelmiin sisältyvät mahdolliset vaatimukset yhtiön vuosittai-

³⁸ Synteettisessä optiossa henkilö saa oikeuden vastaiseen käteismaksuun, joka perustuu yhtiön osakkeen hinnan nousuun tietyltä tasolta tietyn ajanjakson kuluessa.

³⁹ Myöntämispäivä on se päivä, jona yhtiö ja toinen osapuoli sopivat osakeperusteista maksua koskevista järjestelystä ja jona yhtiöllä ja vastapuolella on yhtenevä käsitys järjestelyn ehdoista.

⁴⁰ Etuisuuden syntymisajanjaksolla tarkoitetaan ajanjaksoa, jonka kuluessa kaikkien osakeperusteista maksua koskevassa järjestelyssä määrättyjen oikeuden syntymisehtojen on täyttyttävä.

⁴¹ IFRS 2.33:n mukaan synteettisten optioiden osalta velka on arvostettava alun perin ja kunakin raportointikauden päättämispäivänä suorittamiseen saakka synteettisten optioiden käypää arvoa vastaavaan määrään optionhinnoittelumallia käyttäen, ja on otettava huomioon ehdot, joilla synteettiset optiot on myönnetty sekä se miltä osin henkilöstö on siihen mennessä suorittanut työtä.

sen liikevaihdon, tuloksen tai omavaraisuusasteen muutoksesta. Osa yhtiöstä ei kertonut laa-
timisperiaatteissa, miten ei-markkinaperusteiset ehdot oli huomioitu kirjauksissa.

7.3.2 Liitetiedot käyvän arvon määrittämisestä puutteellisia

Osakeperusteiset kannustinjärjestelmät arvostetaan käypään arvoon. Yksinkertaisimmillaan arvostus tarkoittaa esimerkiksi osakepalkkion käyvän arvon määrittämistä osakkeen myön-
tämispäivän markkinahinnan perusteella. Myönnettyjen optioiden osalta etuisuuden käyvän
arvon määrittäminen puolestaan tarkoittaa, että käytetään soveltuvaa optionhinnoittelumal-
lia ja siihen liittyviä arvostustekijöitä, jotka saadaan joko suoraan markkinoilta tai jotka yhtiö
itse arvioi.

Liitetiedoissa tulee esittää kauden aikana myönnettyjen etuisuuksien käyvät arvot ja käyvän
arvon määrittämiseen liittyvät arvostustekijät.⁴² Myönnettyjen etuisuuksien käypä arvo ker-
too kannustinjärjestelmien rahallisen arvon. Arvostustekijät, kuten osakekurssi ja volatili-
teetti kertovat arvostuksessa käytetyt perusteet. Nämä yhdessä antavat viitteitä järjestel-
mistä yhtiön tuloslaskelmaan ja taseeseen jatkossa syntyvien kirjausten vaikutuksista.

Myöntämispäivän käypä arvo ja myöhemmät arvonmuutokset

Tilinpäätöksessä annetaan myöntämispäivän käypä arvo osakeperusteisista kannustinjärjes-
telmistä, jotka on myönnetty tilikauden aikana.⁴³ Lisäksi IFRS 2.55 ja IAS 1.36 edellyttävät
edellistä kautta koskevan vertailutiedon esittämistä. Kolmasosa yhtiöistä ei kertonut myön-
tämispäivän käypää arvoa tilikaudella tai vertailuvuonna myönnettyistä optioista.

Standardin mukaan yhtiön on esitettävä tilinpäätöksessään tiedot, joiden avulla tilinpäätök-
sen käyttäjien on mahdollista saada käsitys osakeperusteisesti maksettavien liiketoimien vai-
kutuksesta sekä yhtiön voittoon tai tappioon kaudella että sen taloudelliseen asemaan.⁴⁴ Yh-
tiöiden on siten arvioitava, missä määrin tilinpäätökseen on sisällytettävä tietoja jo aiemmin
myönnettyistä järjestelmistä, jotta standardin vaatimus toteutuu. Muutamissa tapauksissa
vuosittain myönnettyjen osakepalkkioiden liitetiedoista ei saanut selkeää kuvaa koko kannus-
tinjärjestelmästä, koska eri vuosina myönnettyjen osakkeiden lukumäärää ja käypää arvoa ei
kerrottu.

Osakkeina maksettavissa järjestelmissä myöntämispäivän käypä arvo kertoo niiden lopullisen
kuluvaikutuksen, sillä kulukirjaukset perustuvat tähän myöntämispäivänä määriteltyyn käy-
pään arvoon. Sen sijaan rahana maksettavissa etuisuuksissa tulokseen vaikuttavat myös
myöntämispäivän jälkeiset arvonmuutokset. Siksi rahana maksettavien osakepalkkiojärjes-
telmien ja synteettisten optioiden osalta tuleekin tilinpäätöksessä antaa tietoja taseen velka-
eristä⁴⁵. Tällaista tietoa ei aina sisältynyt tilinpäätökseen.

---

⁴² IFRS 2.46:n mukaan tilinpäätöksessä on esitettävä tiedot, joiden avulla tilinpäätöksen käyttäjien on mahdollista saada käsitys siitä, miten kaudella vastaanotettujen tavaroiden tai palvelujen käypä arvo tai kaudella myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypä arvo on määritetty.

⁴³ IFRS 2.47(a) ja (b)

⁴⁴ IFRS 2.50

⁴⁵ IFRS 2.51(b)-kohdan mukaan osakeperusteisesti maksettavista liiketoimista aiheutuneista veloista esitetään (i) yhteenlaskettu kirjanpitoarvo kauden lopussa ja (ii) sellaisten velkojen yhteenlaskettu määrä, joiden osalta vasta-
puolen oikeus rahavaroihin tai muihin varoihin on syntynyt kauden loppuun mennessä (esimerkiksi synteettiset opti-
ot, joihin on syntynyt oikeus).

Keskeiset arvostustekijät

Osa yhtiöistä ei antanut standardin vaatimia liitetietoja tilikaudella tai vertailukaudella myönnettyjen etuuksien arvostuksessa käytetyistä keskeisistä arvostustekijöistä.⁴⁶ Optioiden osalta arvostaminen edellyttää esimerkiksi toimivien markkinoiden puuttuessa arvioita odotetusta volatiliiteetista. Tämä tieto puuttui kolmasosalta yhtiöitä. Osakkeina ja rahana maksettavissa osakepalkkiojärjestelmissä käypä arvo määräytyy yksiselitteisesti myöntämispäivän osakekurssin perusteella. Puolet näitä järjestelmiä myöntäneistä yhtiöistä jätti tämän tiedon esittämättä.

Kannustinjärjestelmien ehtojen kuvaukset

Yhtiöt olivat valinneet erilaisia lähestymistapoja osakeperusteisten kannustinjärjestelmien ehtojen kuvauksissa. Osa yhtiöistä sisällytti kannustinjärjestelmien yksityiskohtaisia kuvauksia toimintakertomukseen tai vuosikertomuksen corporate governance -osaan tai esitti ne pelkästään Internet-sivuillaan. Standardin edellyttämät tiedot⁴⁷ tulee esittää tilinpäätöksessä. Tämän lisäksi tilinpäätöksessä annettavat tiedot tulee rakentaa siten, että niiden perusteella on mahdollista saada kokonaiskäsitys kannustinjärjestelmistä ja niihin sisältyvistä ehdoista.

Ei-markkinaperusteiset ehdot voivat merkittäväällä tavalla vaikuttaa kannustinjärjestelmistä tilikaudelle tehtäviin kirjauksiin. Tehdyt oletukset ei-markkinaperusteisten ehtojen toteutumistodennäköisyyksistä annettiin vain joka neljännessä kannustinjärjestelmästä.

7.3.3 Kuluvaikutusten perusteiden arviointi vaikeaa

Yhtiöt esittivät osakeperusteisista kannustinjärjestelmistä omaan pääomaan kohdistuvat kirjaukset selkeästi erillisenä eränä oman pääoman muutoslaskelmassa. IFRS 2 ei ohjeista, mihin oman pääoman erään kirjaukset tehdään. Oman pääoman kirjauksissa olikin käytetty vaihtelevasti kertyneitä voittovaroja, käyvän arvon rahastoa, ylikurssirahastoa ja muita oman pääoman rahastoja.

Useimmista tilinpäätöksistä kävi myös selkeästi ilmi osakeperusteisista kannustinjärjestelmistä tilikaudelle kirjattu kuluvaikutus.⁴⁸ Pääosa yhtiöstä esitti tilikauden kuluvaikutuksen eriteltyinä henkilöstökuluissa. Osa yhtiöistä eritteli tilinpäätöksen lähipiiriä koskevissa tiedoissa sen osuuden kannustinjärjestelmistä syntyneestä kulukirjauksesta, joka kohdistui johdolle myönnettyihin etuisuuksiin.

Tilinpäätöksessä esitetyn tulosvaikutuksen perusteella saattoi olla mahdotonta muodostaa kokonaiskäsitystä siitä, miten kannustinjärjestelmien ehdot ja arvostustekijät vaikuttivat tilikauden kirjauksiin. Useista liitetiedoista puuttui olennaisia tietoja, kuten esimerkiksi tiedot myönnettyjen etuuksien käyvistä arvoista myöntämispäivänä tai arviot kulukirjauksiin sisältyneiden etuuksien määristä. Muutamissa yhtiöissä kannustinjärjestelmien vaikutus tulokseen ja taloudelliseen asemaan jäi ainoastaan esitetyn kulukirjauksen varaan, koska IFRS 2:n edellyttämät liitetiedot puuttuivat kokonaan.

Tilinpäätöksen liitetiedoista kävi myös ilmi, että yhtiöt olivat tilikaudella myöntäneet jo pörssiin listattuja optioita. Esimerkiksi konserniyhtiöistä myönnetyt optiot ovat IFRS 2:n sovelta-

⁴⁶ IFRS 2.47(a)(i)- ja (ii)-kohdat

⁴⁷ IFRS 2.45(a)

⁴⁸ IFRS 2.51(a)

misen kannalta uusia optiota, jos ne on myönnetty standardin voimassaoloaikana. Tällaiset optiot edellyttävät kulukirjausta tilinpäätökseen. Osassa tilinpäätöksiä tilikaudelle syntynyt kuluvaikutus jäi epäselväksi.

**Lisätietoja Osakeperusteiset kannustinjärjestelmät -osuudesta antaa
Hannu Kaijomaa, puhelin 010 831 5346.**

Yhteenveto osakeperusteisten kannustinjärjestelmien kirjaamisperiaatteista

Osakkeina maksettavien kannustinjärjestelmien kulukirjaus perustuu etuisuuden myöntämispäivänä määriteltyyn käypään arvoon ja myönnettyjen etuisuuksien lopulliseen lukumäärään. Myöntämispäivän käypä arvo jaksotetaan tulosvaikutteisesti etuisuuden syntymisajanjaksoille. Kulukirjaus on tältä osin peruuttamaton riippumatta siitä, onko etuisuuden saaja myöhemmin toteuttanut samaansa osakeoption tai mikä on myönnetyn osakepalkkiojärjestelmän käypä arvo maksuhetkellä. Osakkeina maksettavissa kannustinjärjestelmissä tuloslaskelmaan tehdyn kirjauksen vastaerä merkitään aina omaan pääomaan, eikä kirjaus siten kokonaisuutena vaikuta yhtiön oman pääoman määrään.

Myös rahana maksettavat osakeperusteiset kannustinjärjestelmät arvostetaan myöntämispäivänä käypään arvoon, ja se jaksotetaan tulosvaikutteisesti etuisuuden syntymisajanjaksoille. Tämän lisäksi nämä järjestelmät arvostetaan käypään arvoon uudelleen myös myöhemmin tilinpäätöshetkinä, ja saatu käyvän arvon muutos kirjataan tulokseen siltä osin kuin etuisuuden syntymisajankohdan ehdot ovat täyttyneet. Rahana maksettavien osakeperusteisten kannustinjärjestelmien tulosvaikutteisten kirjausten vastaerä on aina velka, ei oma pääoma. Syntymisajanjakson päättymisen jälkeen lopullisesti myönnetyn, mutta vielä maksamattoman etuisuuden käyvän arvon muutos kirjataan täysimääräisesti tulokseen lopulliseen maksupäivään saakka. Täten järjestelmästä syntyvä tulosvaikutus vastaa aina rahana maksettavaa määrää.

Ei-markkinaperusteisia ehtoja ei oteta huomioon myönnetyn etuisuuden käyvän arvon määrittämisessä. Näiden ehtojen vaikutus huomioidaan erikseen etuisuuden myöntämispäivänä ja myöhemmissä tilinpäätöksissä. Tämä tapahtuu oikaisemalla kulukirjaukseen sisällytettävien etuisuuksien lukumäärää vastaamaan sitä lukumäärää, joihin odotetaan syntyvän lopullinen oikeus etuisuuden syntymisajanjakson täytyttyä.

8 Sijoitusten käyvät arvot

Listayhtiöiden sijoitukset muodostuvat pääosin rahoitusvaroista ja sijoituskiinteistöistä. Sijoitusten osalta tilinpäätösinformaation käyttäjiä kiinnostaa niiden kokonaiskannattavuus: sijoitusten synnyttämät rahavirrat – osingot, korot ja vuokratulot – sekä arvomuutokset. Sijoituksia käsittelevissä IFRS-standardeissa⁴⁹ keskeisenä arvostusperusteena on käypään arvoon arvostaminen, koska käypien arvojen katsotaan antavan sijoitusten arvosta ja niiden arvomuutoksista merkityksellistä informaatiota tilinpäätöksen käyttäjille. Rahoitusvaroja ja sijoituskiinteistöjä koskevassa selvityksessä⁵⁰ tarkasteltiin liitetietovaatimusten täyttymistä käyvän arvon periaatetta sovellettaessa.

8.1 Tiedot käyvistä arvoista lisäävät tilinpäätösinformaation merkityksellisyyttä

Kiinteistösijoittamista pääliiketoimintanaan harjoittavat yhtiöt kertoivat liitetiedoissaan käyvistä arvoista standardin keskeisten vaatimusten mukaisesti. Kaikkien näiden yhtiöiden tilinpäätöksen laatimisperiaatteisiin sisältyi osio johdon harkintaa edellyttävistä laatimisperiaatteista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä. Käyvän arvon määrittämisessä käytetyistä merkittävistä oletuksista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä annetut tiedot olivat kuitenkin lähes kaikilla yhtiöillä tarpeettoman niukkoja, vaikka niiden muutoksilla saattaa olla olennaista vaikutusta käyvän arvon muutoksiin jo seuraavalla tilikaudella.

Puutteita tilinpäätösten liitetiedoissa oli myös niillä sijoituskiinteistöjä omistavilla yhtiöillä, jotka eivät päätoimisesti harjoita kiinteistösijoitusliiketoimintaa.

Rahoitusvarojen liitetietojen osalta ongelmallinen alue oli noteeraamattomat osakesijoitukset eivätkä niistä annetut liitetiedot olleet aina riittäviä.

IFRS-standardeissa käypä arvo määritellään rahamääräksi, johon omaisuuserä voitaisiin vaihtaa asiaa tuntevien, liiketoimintaan halukkaiden ja toisistaan riippumattomien osapuolten välillä. Sijoitusten osalta käypään arvoon arvostamisen periaatteena on käyttää ensisijaisesti toimivien markkinoiden riippumattomilta osapuolilta saatua markkinahintaa, johon osapuolet ovat valmiita käymään kauppaa. Tämän puuttuessa käypä arvo voidaan toissijaisesti määrittää muiden vastaavien varojen tai niiden markkinaperusteisten osatekijöiden, esimerkiksi koron, perusteella. Näiden puuttuessa käypään arvoon arvostaminen on tehtävä yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla, mikäli käypä arvo on tällä tavoin luotettavasti määritettävissä. Mikäli käypä arvo ei ole määritettävissä luotettavasti, arvostetaan varat hankintamenuon.

⁴⁹ Sijoituksia koskevat seuraavat IFRS standardit: IAS 39 *Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen*, IAS 32 *Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ja esittämistapa* ja IAS 40 *Sijoituskiinteistöt* sekä 1.1.2007 voimaantuleva IFRS 7 *Rahoitusinstrumentit: liitetiedot*.

⁵⁰ Sijoituskiinteistöjä koskeva selvitys kattoi kaikki sijoituskiinteistöjä vuoden 2005 lopussa omistaneet listayhtiöt, yhteensä 21. Näistä yhtiöistä kuusi harjoitti liiketoimintanaan kiinteistösijoittamista. Lopuilla yhtiöillä (15) oli sijoituskiinteistöjä ydinliiketoimintansa ohella. Vuoden 2005 aikana sijoituskiinteistöistä luopui kolme listayhtiötä ja kaksi oli luokitellut ne tilinpäätöksessään 2005 IFRS 5:n mukaiseksi myytävänä olevaksi omaisuudeksi. Rahoitusvarojen käypien arvojen osalta selvitys kattoi Helsingin Pörssin markkina-arvoltaan 11 suurinta teollisuustoimintaa harjoittavaa yhtiötä sekä lisäksi teollisuustuotteet ja -palvelu -toimialan yhtiöt, yhteensä 34 yhtiötä. Näiden yhteenlaskettu markkina-arvo oli noin 70 % Helsingin Pörssin markkina-arvosta.

8.2 Sijoituskiinteistöjen käyvät arvot usein ulkopuolisten arvioimia

Standardin taustaa

IASB on perustellut erillisen sijoituskiinteistöjä koskevan standardin IAS 40⁵¹ antamista sillä, että yhtiön hallussa olevan kiinteistön käyttötarkoituksen luonne vaikuttaa vaadittavaan tilinpäätösinformaation sisältöön. Tilinpäätösten laatijoille sijoituskiinteistöjen käypien arvojen luotettava arviointi tuo haasteita kiinteistömarkkinoiden osittaisen kehittymättömyyden vuoksi. Esimerkiksi sijoituskiinteistöjen maantieteellinen sijainti saattaa vaikuttaa käyvän arvon määrittämiseen siten, että käypä arvo voidaan määrittää ainoastaan laskennallisesti eikä markkinoilla syntyvän hinnoittelun perusteella.

Yhtiö tekee päätöksen, arvostetaanko sijoituskiinteistöt tilinpäätöksessä hankintamenoon vai käypään arvoon. Arvostuspäätös koskee kaikkia yhtiön hallussa olevia sijoituskiinteistöjä. Mikäli yhtiö päättää arvostaa sijoituskiinteistöt hankintamenoon, on kiinteistöjen käypä arvo tällöin annettava liitetietona. IAS 40:n mukaan tilinpäätöksessä esitettävien tietojen vaatimusten laajuus ei poikkea sillä perusteella, kuinka intensiivistä sijoituskiinteistöjen taloudellinen hyödyntäminen on. Odotusarvona voidaan kuitenkin pitää sitä, että liiketoiminnan muodossa kiinteistösijoittamista harjoittavalta yhtiöltä odotetaan laajempaa ja syvällisempää raportointia kuin muilta.

Standardi suosittelee, että yhtiö käyttää sijoituskiinteistöjen käyvän arvon määrittämisessä riippumatonta, tunnustettua ja asianmukaisen ammatillisen pätevyyden omaavaa arvioijaa.⁵² Liitetietona onkin kerrottava, missä määrin käyvän arvon määrittämisessä on käytetty ulkopuolista arvioijaa, samoin kuin se, mikäli tällaista arviota ei ole tehty.

Standardi vaatii antamaan liitetietona käyvän arvon määrittämisessä käytetyt menetelmät ja merkittävät oletukset. Myös siitä on annettava tieto, perustuvatko käyvät arvot markkinainformaatioon vai kiinteistön luonteesta johtuen tai markkina-informaation puuttumisen vuoksi pikemminkin muihin tekijöihin.⁵³

Kiinteistösijoitustoimintaa harjoittavat yhtiöt raportoivat niukasti merkittävistä käyvän arvon oletuksista ja keskeisiin epävarmuustekijöihin liittyvistä arvioista

Helsingin Pörssin rahoitustoimialalle luokitelluista listayhtiöstä kuusi harjoittaa kiinteistösijoittamista.⁵⁴ Kun kiinteistösijoittaminen on yhtiön ydinliiketoimintaa, sijoituskiinteistöjen käypään arvoon arvostaminen antaa tilinpäätöksen käyttäjille merkityksellistä informaatiota yhtiön kirjanpidollisesta omasta pääomasta. Lisäksi ulkopuolinen voi arvioida, mistä yhtiöiden

⁵¹ Sijoituskiinteistöjä ovat IAS 40:n mukaan maa-alueet, rakennukset, rakennusten osat tai niiden yhdistelemät, ja ne voivat olla joko omistettuja tai vuokrattuja. Sijoituskiinteistön määritelmän mukaan niihin liittyy sijoitustulo (vuokratulo ja arvonnousu). Lisäksi määritelmässä todetaan, että niillä ei ole omassa käytössä olevan tai myyntitarkoituksessa hankitun tai valmistetun kiinteistön luonnetta.

⁵² IAS 40.32:n mukaan on suositeltavaa, mutta standardi ei kuitenkaan vaadi, että yhtiö määrittää sijoituskiinteistöjen käyvän arvon sellaisen arvion perusteella, jonka on tehnyt riippumaton, tunnustetun ja asianmukaisen ammatillisen pätevyyden omaava arvioija, jolla on viimeaikaista kokemusta sijainniltaan ja tyyppiltään vastaavanlaisista kiinteistöistä kuin arvioitavana oleva sijoituskiinteistö.

⁵³ IAS 40.75(d)- ja (e)-kohdat

⁵⁴ Näiden yhtiöiden vuoden 2005 taseen varallisuudesta sijoituskiinteistöjen osuus oli 97 %. Yhtiöiden hallussa olevat sijoituskiinteistöjen käypä arvo 31.12.2005 oli 2.622,3 milj. euroa (31.12.2004 käypä arvo oli 2.305,4 milj. euroa).

markkina-arvon ja kirjanpidollisen pääoman erot mahdollisesti johtuvat, kun tosiasiallisesti yhtiön koko varallisuus on arvostettu käypään arvoon.

Viisi yhtiötä kuudesta käytti käyvän arvon mallia sijoituskiinteistöjen arvostamisessa. Käyvän arvon mallia käyttävästä viidestä yhtiöstä kolme käytti arvonmäärittämisessä ulkopuolista arviointia. Näistä kaksi yhtiötä raportoi laatimisperiaatteissaan, että kiinteistöjen käyvät arvot perustuvat kansainvälisiin arvonmääritysstandardeihin (International Valuation Standards)⁵⁵. Nämä yhtiöt myös liittivät vuosikertomukseensa ulkopuolisen arvioijan lausunnon kiinteistöjen arvosta.

Muut kaksi yhtiötä arvioi kiinteistöjen käyvän arvon itse. Näiden yhtiöiden sijoituskiinteistöjen käyvät arvot perustuivat standardin mukaisiin menetelmiin, erityisesti kassavirtamenetelmään. Näissä yhtiöissä käypien arvojen laskennan oli tarkastanut ulkopuolinen kiinteistöalan asiantuntija. Lisäksi yhtiöt käyttivät ulkopuolista asiantuntijaa joko varmentamaan markkina-arvon laskenta-aineiston tai arvioimaan merkittävien kohteiden arvot uudelleen.

Kaikkien yhtiöiden tilinpäätöksen laatimisperiaatteisiin sisältyi osio johdon harkintaa edellyttävistä laatimisperiaatteista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä.⁵⁶ Näistä annetut tiedot olivat kuitenkin lähes kaikilla yhtiöillä tarpeettoman niukkoja. Yhtiöiden tuleekin arvioida, ovatko ne raportoineet IAS 1.116 mukaisista keskeisistä tulevaisuutta koskevista oletuksista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä epävarmuustekijöistä, joiden muutoksilla saattaa olla olennaista vaikutusta käyvän arvon muutoksiin seuraavalla tilikaudella.

Yhtiöt kertoivat liitetiedoissaan käyvistä arvoista standardin keskeisten vaatimusten mukaisesti. Kuitenkin tilinpäätöksissä oli noudatettu vajavaisesti IAS 40.75(d):n vaatimusta informoida sijoituskiinteistöjen käypien arvojen määrittämisessä tehdyistä merkittävistä oletuksista. Standardi edellyttää myös tietoa siitä, perustuuko käyvän arvon määrittäminen markkinoilta saatuun näyttöön vai muihin tekijöihin.

Käypien arvojen liitetiedot vaihtelevia sijoituskiinteistöjä omistavilla yhtiöillä

Suurin osa yhtiöistä, jotka omistavat sijoituskiinteistöjä vain ydinliiketoimintansa ohella, arvosti ne hankintamenoon.⁵⁷ Kun sijoituskiinteistöt arvostetaan hankintamenoon, tulee yhtiöiden antaa liitetietona sijoituskiinteistöjen käypä arvo.⁵⁸ Lähes puolet hankintamenomallia soveltaneista yhtiöistä jätti raportoimatta käyvät arvot joko kokonaan tai vertailuvuodelta. Jos kyseessä kuitenkin on standardin mukainen sellainen poikkeuksellinen tilanne, että kiinteistön käypää arvoa ei voida määrittää luotettavasti, yhtiön on annettava standardin vaatimat erityiset lisätiedot.⁵⁹ Muutama yhtiö kuvasi tällaisten sijoituskiinteistöjen luonteen ja esitti syyn siihen, miksi käypää arvoa ei voitu luotettavasti määrittää. Silloin, kun sijoituskiinteistölle ei voida määrittää käypää arvoa luotettavasti, liitetietona on annettava, mikäli mahdollista, arvio vaihteluvälistä, jonka sisällä käypä arvo on hyvin todennäköisesti. Tällaisesta vaihteluvälistä ei ollut mainintaa edellä mainittujen yhtiöiden tilinpäätöksissä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että sellaisten sijoituskiinteistöjä omistavien yhtiöiden, jotka eivät päätoimisesti harjoita kiinteistösijoitusliiketoimintaa, tilinpäätöksissä oli puutteita. Yhtiö-

⁵⁵ IASB otti huomioon IAS 40:n vaatimuksia valmistellessaan kansainväliset arvonmääritysstandardit (International Valuation Standards, IVS).

⁵⁶ IAS 1.113 käsittelee johdon harkinnasta annettavia liitetietoja, kun taas IAS 1.116 keskittyy arvioihin liittyviä keskeisiä epävarmuustekijöitä koskevien tietojen antamiseen.

⁵⁷ Yhtiöiden sijoituskiinteistöjen arvo taseessa 31.12.2005 oli kaikkiaan 419,2 milj. euroa, josta pankkien- ja vakuutusyhtiöiden osuus oli 80 %.

⁵⁸ IAS 40.79

⁵⁹ IAS 40.79(e)

öiden tulisikin harkita, mikä sijoituskiinteistöjen käypää arvoa koskevista liitetietovaatimuk-
sista on tilinpäätöksen käyttäjille sellaista olennaista tietoa, joka tulisi ottaa huomioon tilin-
päätösinformaation luotettavuuden ja merkityksellisyyden näkökulmasta.

Seuraavassa taulukossa on esitetty käytetyt käyvän arvon määrittämismenetelmät erikseen
hankintamenomallia ja käyvän arvon mallia soveltaneiden yhtiöiden osalta. Pääosa yhtiöistä
kertoi käytetyistä menetelmistä silloin, kun käypä arvo perustui itse laadittuihin arvioihin.
Menetelmistä mainittiin sekä tuottoarvo- että kauppa-arvo-menetelmä. Standardin vaatimus-
ta käyvän arvon määrittämisessä käytetyistä menetelmistä ja tehdyistä merkittävistä oletuk-
sista ei esitetty tarkemmin, kun oli käytetty ulkopuolista arvioijaa. Yhtiöt eivät kertoneet ti-
linpäätöksissään, että yhtiö ei käyttänyt ulkopuolista arvioijaa, vaikka standardi sitä edellyt-
tää.

**Taulukko 5. Sijoituskiinteistöjen käyvän arvon määrittäminen (pl. kiinteistösijoit-
tamista harjoittavat yhtiöt):**

Arvostamistapa/ Arvostusmalli	Ulkopuolinen arvio	Oma arvio	Molemmat - ulko- puolinen ja oma	Ei raportoitu
Hankintamenomalli (liitetietona käypä arvo)	6	4	-----	3*
Käyvän arvon malli (tase)	1	-----	1	-----

* Luokkaan kuuluu kaksi sellaista yhtiötä, jotka raportoivat, ettei sijoituskiinteistölle oltu voitu luotettavasti määrit-
tää käypää arvoa.

8.3 Rahoitusvarojen liitetiedoissa olennaisuuden raja asetettu korkealle

IAS 39:n mukaan kaikki sijoituksiksi luettavat rahoitusinstrumentit arvostetaan tilinpäätök-
sessä joko käypään arvoon tai alkuperäiseen hankintamenuon vähennettynä mahdollisilla
arvonalentumisilla. Käypään arvoon arvostettavien sijoitusten myöhemmät arvonmuutokset
kirjataan joko suoraan tulosvaikutteisesti tai taseessa omaan pääomaan erillisenä eränä
(myytävissä olevat rahoitusvarat). Myös kaikkien hankintamenuon arvostettavien sijoitusten
käypä arvo tulee aina sisällyttää tilinpäätöksen liitetietoihin rahoitusinstrumentteja koskevien
liitetietovaatimusten mukaisesti: tilinpäätöksessä on siten esitettävä kaikki rahoitusinstru-
mentteina käsiteltävät varallisuuserät käyvillä arvoilla joko taseessa tai liitetiedoissa. Poikke-
uksen tähän muodostavat noteeraamattomat osakkeet, jotka voidaan arvostaa hankinta-
menuon silloin, kun niiden käypää arvoa ei voida määrittää luotettavasti.

Pääosa selvityksessä mukana olleista 34 yhtiöstä luokitteli noteeraamattomat osakesijoituk-
set myytävissä oleviin rahoitusvaroihin ja arvosti ne alkuperäiseen hankintamenuon vähennettynä
arvonalentumistappioilla. Joidenkin yhtiöiden liitetiedoista ei käynyt lainkaan ilmi,
miten myytävissä olevat rahoitusvarat jakautuivat noteerattuihin ja noteeraamattomiin sijoit-
uksiin. Samoin erittelyt merkittävistä noteeraamattomista sijoituksista olivat vähäisiä, jolloin
yksittäisen noteeraamattoman sijoituksen potentiaalinen vaikutus yhtiön tilinpäätökseen jäi
epäselväksi.

Muutama yhtiö kertoi tilinpäätöksessään, että se oli arvostanut noteeraamattomat sijoitukset käypään arvoon. Näiden yhtiöiden liitetiedoissa ei kuitenkaan ollut tarkempaa mainintaa käytetystä arvostusmallista tai -menetelmästä eikä tietoa siitä, oliko arvostuksessa käytetty mahdollisesti oletuksia, joiden tukena ei ollut havaittavissa olevia markkinahintoja.⁶⁰ Kun noteeraamaton sijoitus arvostetaan käypään arvoon, on annettava IAS 32:n edellyttämät liitetiedot erityisesti sellaisista sijoituksista, joiden käyvän arvon muutoksella on potentiaalisesti suuri vaikutus tilinpäätökseen.

IAS 32 ei edellytä käyvän arvon esittämistä tilinpäätöksessä, mikäli käytetty kirjanpitoarvo vastaa kohtuullisesti käypää arvoa.⁶¹ Tällaisia rahoitusvaroja ovat esimerkiksi lyhytaikaiset myyntisaamiset. Yleensä yhtiöt arvostivat muiksi rahoitusvaroiksi luokittelemansa sijoitukset hankintamenuun. Lukuisat yhtiöt eivät näissä tilanteissa kuitenkaan ilmoittaneet, miten muiden saamisten, esimerkiksi lainasaamisten tai pitkäaikaisiksi saamisiksi eriteltyjen myyntisaamisten kirjanpitoarvo ja käypä arvo vastasivat toisiaan. Koska käyvät arvot ja niiden muutokset antavat tilinpäätöksen käyttäjille kuvan sijoituksiin liittyvistä rahoituksellisista riskeistä eli niiden herkkyydestä arvotustekijöiden muutoksille, on tärkeää, että käyvistä arvoista annetaan tilinpäätöksessä riittävät liitetiedot.

Lisätietoja Sijoitusten käyvät arvot -osuudesta antaa Virpi Virkkunen, puhelin 010 831 5355.

---

⁶⁰ IAS 32.92(c)-kohdan mukaan yhtiön on annettava tieto, jos jonkun arvostuksessa käytetyn oletuksen vaihtaminen toiseksi kohtuullisen mahdolliseksi vaihtoehdoksi johtaisi merkittävästi erilaiseen käypään arvoon, ja esitettävä, millainen vaikutus tällä kohtuullisten mahdollisten vaihtoehtojen oletusten vaihteluvälillä on tulokseen.

⁶¹ IAS 32.88

9 Työkyvyttömyyseläkkeet

Työkyvyttömyyseläkkeistä Rata selvitti, miten yhtiöt sovelsivat IAS 19:ta *Työsuhde-etuudet* TEL-perusturvan mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen silloin, kun järjestely oli hoidettu eläkesäätiössä tai -kassassa. Lisäksi selvitettiin, mitä tietoja yhtiöt antoivat työkyvyttömyyseläkkeestä tilinpäätöksissään. Listayhtiöistä vajaalla 20 yhtiöllä on eläkesäätiö ja/tai eläkekassa. Näistä vain noin kymmenessä TEL-perusturva on järjestetty ainakin osittain eläkesäätiössä tai -kassassa.

Asia sisällytettiin selvitykseen, koska tilinpäätöskäsittely ei ole ollut yhdenmukaista listayhtiöissä. Ratan lähtökohtana on, että tilinpäätöskäsittelyn tulisi olla yhdenmukainen, koska kyse on yhdestä ja samasta taloudellisesta ilmiöstä.

Tilinpäätöksissä esitetyt tiedot järjestelyistä

Yhtiöt käsittelevät TEL-työkyvyttömyyseläkkeitä IAS 19.130:n perusteella. Sen mukaan yksi muiden pitkäaikaisten työsuhde-etuuksien muoto on pitkäaikainen työkyvyttömyysetuus. Jos etuuden taso riippuu työsuhteen kestoajasta, on sekä kuluja että velvoitetta kirjattava sitä mukaa, kun työtä suoritetaan. Kuitenkin, jos etuus on jokaiselle työkyvyttömälle henkilölle samantasoinen työssäolovuosista riippumatta, näistä etuuksista aiheutuvat odotettavissa olevat menot kirjataan silloin, kun pitkäaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttama ta-
pahtuma on toteutunut.

Koska edellä mainittu IFRS-säännös tunnistaa kaksi työkyvyttömyysetuustyyppiä, on se johtanut kahteen erilaiseen arvioon TEL-työkyvyttömyyseläkkeen tilinpäätöskäsittelystä. Listayhtiöistä pääosa on kirjannut työkyvyttömyyseläkkeet kuluksi (ja velaksi) työn suorittamisen perusteella ja muutama listayhtiö kuluksi (ja velaksi) silloin, kun työntekijän työkyvyttömyys todetaan.

Rata on joulukuussa 2004 todennut⁶², että yhtiöiden on pyrittävä antamaan työkyvyttömyyseläkkeen tilinpäätöskäsittelystä sellaista tietoa, jonka avulla sijoittajat pystyvät vertaamaan yhtiöitä. Rata havaitsi selvityksessä, että vain osa listayhtiöistä oli ottanut huomioon suosituksen. Nämä yhtiöt kertoivat työkyvyttömyyseläkkeen kirjaamisperiaatteen, mutta numeerisia tietoja ei annettu.

Työkyvyttömyyseläkkeiden luokittelu

IAS 19 jaottelee työsuhde-etuudet⁶³ lyhytaikaisiin työsuhde-etuuksiin, työsuhteen päättymisen jälkeisiin etuuksiin, muihin pitkäaikaisiin työsuhde-etuuksiin ja irtisanomisen yhteydessä suoritettaviin etuuksiin. Yhtiöt käsittelevät TEL-työkyvyttömyyseläkkeitä tilinpäätöksissään muina pitkäaikaisina työsuhde-etuuksina edellä esitetyn mukaisesti.

Keskusteluissa eri työeläkeasiantuntijatahojen ja Vakuutusvalvontaviraston kanssa esille on noussut näkemys, että voimassa olevan suomalaisen lainsäädännön mukainen TEL-työkyvyttömyyseläke olisi luonteeltaan ennemminkin työsuhteen päättymisen jälkeinen etuus kuin muu pitkäaikainen työsuhde-etuus.⁶⁴ Näkemys perustuu työkyvyttömyyselä-

⁶² Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedote, 6/2004 "IFRS standardeihin siirtymisen tiedottamisessa vielä avoimia kysymyksiä",
http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Tiedotus/Rata_tiedottaa/2004/6_2004/IFRS_standardit_tiedottaminen.htm

⁶³ IAS 19 määrittelee työsuhde-etuuden yhtiön eri muodoissa antamaksi vastikkeeksi henkilöstön työsuorituksesta.

⁶⁴ IAS 19.7 määrittelee työsuhteen päättymisen jälkeisiä etuuksia koskevat järjestelyt sellaisiksi virallisiksi

keen luonteeseen osana TEL-järjestelmää ja toisaalta siihen, miten työkyvyttömyystapah-
tuma vaikuttaa työsuhteeseen. Tarkempaa tietoa luokittelun perusteluista on liitteessä 6
(TEL-työkyvyttömyyseläke – luokittelu työsuhteen päättymiseen jälkeisiin etuuksiin).

**Lisätietoja Työkyvyttömyyseläkkeet -osuudesta antaa Virpi Virkkunen,
puhelin 010 831 5355.**

---

tai epävirallisiksi järjestelyiksi, joiden mukaisesti yhtiö antaa työsuhteen päättymisen jälkeisiä etuuksia yhdelle tai
useammalle henkilölle ja muut pitkäaikaiset työsuhde-etuudet sellaisiksi työsuhde-etuuksiksi, jotka eivät eräänny
kokonaisuudessaan maksettaviksi kahdentoista kuukauden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana
etuuden perustana oleva työ on suoritettu.

10 Päästöoikeudet

Päästöoikeuksien tilinpäätösraportoinnissa vallitsee sääntelemätön tilanne sen jälkeen, kun IASB kesällä 2005 peruutti IFRIC:n antaman tulkinnan päästöoikeuksien laskentakäsittelystä (IFRIC 3). Koska päästöoikeuksia koskevaa tilinpäätös-ohjeistusta ei ole, listayhtiöiden tulee muutoin varmistaa, että tilinpäätös antaa riittävät tiedot päästöoikeuksien vaikutuksista. Ohjenuoraa laskentakäytännön valinnalle tulee tällöin hakea IAS 8:sta *Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet*.⁶⁵ Standardin mukaan johdon tehtävänä on harkita, mikä laskentakäytäntö kuvaa parhaiten kyseistä liiketapah- tumaa. Yhtiöiden tulee kuvata päästöoikeus- ja päästötilannetta sekä sovellettua laskenta- käytäntöä tilinpäätöksen laatimisperiaatteissa ja liitetiedoissa.

Vuoden 2005 tilinpäätöksissä 14 yhtiötä raportoi päästöoikeuksia. Annettujen tietojen laa- juus vaihteli suuresti. Useimpien yhtiöiden tilinpäätöksiin sisältyneet tiedot päästöoikeuk- sista olivat vähäiset. Toisaalta jotkut yhtiöt antoivat laatimisperiaatteiden sekä tuloslaskel- ma- ja tase-erien numeerisen tiedon lisäksi myös yleisiä tietoja päästöoikeuksista, kuten myönnettyjen päästöoikeuksien määrät ja niiden riittävyys sekä yhtiön päästöoikeustilan- teeseen vaikuttaneet seikat. Tietoja annettiin tilinpäätöksen liitetietojen lisäksi toimintaker- tomuksessa.

Lähes kaikki yhtiöt antoivat päästöoikeuksien tilinpäätöskäsittelystä erillisen laatimisperi- aatteen tai sisällyttivät tilinpäätöskäsittelyn pääperiaatteet aineettomien hyödykkeiden ja/tai julkisten avustusten kirjaamista koskevaan laatimisperiaatteeseen. Joistakin tilinpää- töksistä päästöoikeuksia koskeva laatimisperiaate puuttui kuitenkin kokonaan tai oli niin suppea, että tilinpäätöksestä jäi epäselväksi, minkälainen vaikutus päästöoikeuksilla oli yh- tiön tulokseen ja taseeseen.

Laatimisperiaatteista kävi ilmi, että suurin osa yhtiöistä ei merkinnyt vastikkeetta saatuja päästöoikeuksia taseeseensa bruttomääräisesti, vaan esitti taseessa nettona päästöoikeuk- sien ylijäämän tai vajauksen. Myytävissä olevien ylijäämäisten päästöoikeuksien kirjanpito- käsittely jäi epäselväksi useimpien yhtiöiden osalta: oliko myytävissä olevat päästöoikeudet merkitty taseeseen ja kuinka ne oli arvostettu. Tilinpäätöshetkellä 31.12.2005 listayhtiöi- den vuoden 2005 päästöoikeuskiintiöstä käyttämättä jääneiden päästöoikeuksien markki- na-arvo oli yli 90 miljoonaa euroa.⁶⁶ Yhtiöiden ylijäämäisiksi määrittelemien päästöoikeuk- sien myynnistä syntyneen tuloksen kertoi kuusi yhtiötä. Vuodelta 2005 tämä tuotto oli yli 40 miljoonaa euroa.

Kokonaisuutena päästöoikeuksista annetut tiedot olivat vuoden 2005 IFRS-tilinpäätöksissä Ratan mielestä niukat. Tilanteessa, jossa selkeää tilinpäätös-ohjeistusta ei ole, on erityisen tärkeää antaa tilinpäätöksessä riittävät tiedot sovelletusta laskentakäytännöstä siihen liit- tyvine kirjaamis- ja arvostusperiaatteineen. Sijoittajien kannalta tiedot yhtiön päästöoike- uspolitiikasta ja tilinpäätöshetken, samoin kuin osavuosisikatsaus- ja tilinpäätöshetken, päästöoikeustilan- teesta sekä toteutuneiden päästöjen ja käydyin päästöoikeuskaupan kokonais- ja hintatilan- teesta ovat tärkeitä.

⁶⁵ IAS 8.10-11

⁶⁶ Lähde: Energiamarkkinaviraston tilasto myönnettyistä päästöoikeuksista ja todennetuista päästöistä vuoden 2005 osalta: listayhtiöiden päästöylijäämä nettona oli n. 4,5 miljardia CO₂-tonnia. Tämä määrä arvostettuna 31.12.2005 vallinneen päästöoikeustonnin markkinahintaan 21,05 euroa merkitsee yli 90 miljoonan euron päästöylijäämää. CO₂- päästöoikeustonnin markkinahinta laski huomattavasti huhtikuussa 2006 todennettujen päästöjen julkaistutietojen jälkeen ja on kesäkuusta 2006 alkaen pysytellyt pääosin 15 ja 17 euron välillä.

Päästöoikeuksia ja julkisia avustuksia koskevan standardin kehitystyötä on IASB:n aikataulusuunnitelman mukaan lykätty, eikä IASB ole vielä ilmoittanut standardiehdotuksen oletettua julkaisuajankohtaa. Jatkoaikataulu riippuu muiden tähän aihealueeseen liittyvien standardiprojektien valmistumisesta.

Lisätietoja Päästöoikeudet-osuudesta antaa Riitta Pelkonen, puhelin 010 831 5420.

Selvityksestä lisätietoja antavat

Tietojen esittäminen tilinpäätöksessä

Tiina Visakorpi, puhelin 010 831 5383

Yrityshankinnat

Minna Toiviainen, puhelin 010 831 5219

Liikearvon arvonalentumistestaukset

Riitta Pelkonen, puhelin 010 831 5420

Segmenttiraportointi

Riitta Pelkonen, puhelin 010 831 5420

Osakeperusteiset kannustinjärjestelmät

Tiina Visakorpi, puhelin 010 831 5383

Sijoitusten käyvät arvot

Hannu Kaijomaa, puhelin 010 831 5346

Työkyvyttömyyseläkkeet

Virpi Virkkunen, puhelin 010 831 5355

Päästöoikeudet

Virpi Virkkunen, puhelin 010 831 5355

Riitta Pelkonen, puhelin 010 831 5420

Liite 1. Vuonna 2005 yrityskauppoja tehneet yhtiöt

	Yhtiö	Hankinnan kohde	Kokonais- hankinta- hinta milj. eur	Hankinnoissa syntynyt liikearvo milj. eur
1	OKO	Pohjola	1 773	514
2	Amer Sports	Salomon	476	- 55
3	Elisa	Saunalahti, Tikka Communications	412	297
4	Stora Enso	Schneidersöhne, muut	329	114
5	Kemira	Finnish Chemicals, Verdugt, Kemiron Companies	319	365
6	TietoEnator	S.E.S.A, AttentiV, muut	193	151
7	Kesko	Indoor Group, Norgros, Stroymaster, Pikoil	189	80
8	SanomaWSOY	Independent Media BV, muut	168	82
9	Cargotec	MacGregor, muut	132	116
10	Wärtsilä	Deutz, Gerhardt Holding/huoltotoiminta, Navalips	127	49

**Liite 2. Suurimmat liikearvot ja liikearvon osuus omasta pääomasta
31.12.2005** (Liikearvon ja oman pääoman määrät ovat tilanteesta 31.12.2005 ja eivät siten sisällä näissä erissä ko. ajankohdan jälkeen tapahtuneita muutoksia.)

	Yhtiö	Liikearvo / oma pääoma %
1	Proha	251
2	Turvatiimi	131
3	Ruukki Group	126
4	SanomaWSOY	115
5	Tieto-X	100
6	SysOpenDigia	97
7	Affecto Genimap	92
8	Endero	90
9	TietoEnator	87
10	Kone	74
11	Huhtamäki	67
12	Lassila&Tikanoja	64
13	Keskisuomalainen	64
14	RapalaVMC	62
15	Suominen Yhtymä	60
16	Amer Sports	58
17	Cargotec	57
18	Talentum	57
19	Elisa	57
20	Kemira	55

	Yhtiö	Liikearvo milj. eur
1	UPM	1 514
2	SanomaWSOY	1 329
3	Stora Enso	961
4	Elisa	771
5	Sampo	691
6	M-real	568
7	Kemira	558
8	Huhtamäki	546
9	Metso	498
10	Kone	498
11	Outokumpu	451
12	Cargotec	441
13	TietoEnator	437
14	OKO	392
15	Wärtsilä	366
16	Amer Sports	312
17	YIT	249
18	Kesko	152
19	Finnlines	109
20	Lassila&Tikanoja	99

Liite 3. Arvon alentumiskirjaukset tilinpäätöksissä 2005

Suurimmat arvonalentumiskirjaukset v. 2005 IAS 36:n ja IFRS 5:n⁶⁷ mukaan

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet (milj. eur)

Stora Enso	304
UPM	201
Outokumpu	86
M-real	19
Raisio	16

Liikearvot (milj. eur)

Huhtamäki	33
Kesko	24
Raisio	21
Fiskars	20
TietoEnator	19

Arvon alentumiskirjaukset v. 2005 ja 2004

	Yhtiötä kpl 2005	Yhtiötä kpl 2004
Yhtiö raportoi tehneensä arvonalentumiskirjauksia liikearvosta	13	12
Yhtiö raportoi tehneensä arvonalentumiskirjauksia muista aineettomista hyödykkeistä	3	3
Yhtiö raportoi tehneensä arvonalentumiskirjauksia aineellisista hyödykkeistä	20	14

	V. 2005	V. 2004
Liikearvosta kirjattujen yhteenlaskettujen arvon alentumisten määrä (summat pyöristetty)	55 milj. eur	90 milj. eur
Liikearvon arvon alentumisten määrä arvon alentumisia kirjanneiden yhtiöiden taseen loppusummasta	0,2 %	0,8 %
Muista aineettomista hyödykkeistä kuin liikearvosta kirjattujen yhteenlaskettujen arvon alentumisten määrä (summat pyöristetty)	1 milj. eur	120 milj. eur
Aineellisista hyödykkeistä kirjattujen yhteenlaskettujen arvon alentumisten määrä (summat pyöristetty)	600 milj. eur	150 milj. eur

⁶⁷ IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot

Liite 4. Arvon alentumistestausten liitetietovaatimukset (IAS 36.134)

IAS 36.134: Yhteisön on esitettävä tilinpäätöksessään kohtien (a)-(f) mukaiset tiedot jokaisesta rahavirtaa tuottavasta yksiköstä (tai yksikköjen ryhmästä), joille kohdistetun liikearvon tai taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomien aineettomien hyödykkeiden kirjanpitoarvo on merkittävä verrattuna yhteisön liikearvon tai taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomien aineettomien hyödykkeiden koko kirjanpitoarvoon:	Yhtiö (lkm) esitti tilinpäätöksessä standardikohdan vaatimusten mukaisen liitetiedon	Yhtiö (lkm) ei esittänyt tilinpäätöksessä standardikohdan vaatimusten mukaista liitetietoa tai ko. kohta ei koske yhtiötä lainkaan
(a) yksikölle (tai yksikköjen ryhmälle) kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvo	32	8
(b) yksikölle (tai yksikköjen ryhmälle) kohdistettujen taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomien aineettomien hyödykkeiden kirjanpitoarvo	7	33
(c) peruste, jolla yksikön (tai yksikköjen ryhmän) kerrytettävissä oleva rahamäärä on määritelty	37	3
(d)(i) käyttöarvolaskelmat: kuvaus jokaisesta keskeisestä oletuksesta, jolle johdon viimeisimpien budjettien/ennusteiden kattamien kausien ennakoitut rahavirrat perustuvat	18	22
(d)(ii) käyttöarvolaskelmat: kuvaus johdon lähestymistavasta määritettäessä keskeisille oletuksille annettavia arvoja (esimerkiksi kuvastaako toteutunutta kehitystä tai yhdenmukaisuus ulkoisten informaatiolähteiden tietojen kanssa, syyt poikkeamiseen)	12	28
(d)(iii) käyttöarvolaskelmat: ajanjakso, jolle johto on ennakoinut rahavirtoja perustuen johdon hyväksymiin budjetteihin/ennusteisiin, ja jos niissä on käytetty viittä vuotta pidempää ajanjaksoa, perustelut	32	8
(d)(iv) käyttöarvolaskelmat: kasvuvauhti ekstrapoloitaessa ennakoituja rahavirtoja ajalle, jota viimeisimmät budjetit/ennusteet eivät kata, ja perustelut sellaisen kasvuvauhdin käyttämiselle joka ylittää tuotteiden, toimialan tai toimintamaan tai niiden markkinoiden keskimääräisen kasvuvauhdin	28	12
(d)(v) käyttöarvolaskelmat: rahavirtojen ennakkoinnissa käytetty diskonttokorko (tai -korot)	34	6
(e)(i)-(ii) kun kerrytettävissä oleva rahamäärä perustuu käypään arvon vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla: kuvaus määrittämiseen käytetystä metodista, keskeisistä oletuksista ja johdon lähestymistavasta määritettäessä oletuksille annettavia arvoja	2	38

<p>IAS 36.134: Yhteisön on esitettävä tilinpäätöksessään kohtien (a)-(f) mukaiset tiedot jokaisesta rahavirtaa tuottavasta yksiköstä (tai yksikköjen ryhmästä), joille kohdistetun liikearvon tai taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomien aineettomien hyödykkeiden kirjanpitoarvo on merkittävä verrattuna yhteisön liikearvon tai taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomien aineettomien hyödykkeiden koko kirjanpitoarvoon:</p>	<p>Yhtiö (lkm) esitti tilinpäätöksessä standardikohdan vaatimusten mukaisen liitetiedon</p>	<p>Yhtiö (lkm) ei esittänyt tilinpäätöksessä standardikohdan vaatimusten mukaista liitetietoa tai ko. kohta ei koske yhtiötä lainkaan</p>
<p>(f)(i)-(iii) kerrytettävissä olevan rahamäärän herkkyyssanalyysi: (i) määrä, jolla yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä ylittää kirjanpitoarvon, (ii) kullekin keskeiselle oletukselle käytetty arvo, (iii) määrä, jolla keskeisten oletusten pitää muuttua, jotta kerrytettävissä oleva rahamäärä olisi yhtä suuri kuin kirjanpitoarvo</p>	<p>8</p>	<p>32</p>

Liite 5. Yhden ensisijaisen segmentin raportoineet yhtiöt

	Yhtiö	Liikevaihto v. 2005 milj. eur
1	Amanda Capital	9
2	Belttton-Yhtiöt	60
3	Benefon	8
4	Biotie Therapies	1
5	Cencorp	35
6	Componenta	343
7	Endero	5
8	Evox Rifa	80
9	F-Secure	62
10	Honkarakenne	78
11	Incap	77
12	Inion	8
13	Julius Tallberg-kiinteistöt	10
14	Kekkilä	62
15	Kesla	28
16	Kone	2 101
17	Kylpylākasino	19
18	Larox	104
19	Marimekko	67
20	Martela	102
21	Neomarkka	7
22	Nordic Aluminium	81
23	Norvestia	32
24	Okmetic	50
25	Perlos	667
26	QPR Software	6
27	Raute	109
28	Satama Interactive	28
29	Sentera	27
30	SSK Suomen Säästäjien Kiinteistöt	1
31	Stromsdal	56
32	Suomen Spar	530
33	Talentum	103
34	Tamfelt	140
35	Technopolis	32
36	Tecnomen	69
37	TJ Group	10
38	Vacon	150
39	Yleiselektronikka	22

Liite 6. TEL-työkyvyttömyyseläke – luokittelu työsuhteen päättymiseen jälkeisiin etuuksiin

Työkyvyttömyyseläkkeen luokittelua koskevissa keskusteluissa kiinnitettiin huomioita erityisesti seuraaviin seikkoihin.

Keskeiseksi perusteeksi arvioitiin se, että eläkepäätös päättää työsuhteen ja että työkyvyttömyyseläke myönnetään toistaiseksi.⁶⁸ Eläkkeen saajan työkyvyn palautumista ei seurata, vaan hän itse hakeutuu takaisin työmarkkinoille. Tällöin aikaisemalla työnantajalla ei ole velvoitetta palkata häntä takaisin. Työkyvyttömyystapahtuman sattuessa jo kertynyt osuus perustuu ansioihin ja tulevan ajan eläkkeen perusteena oleva työansio (tulevan ajan ansio) on sidottu edeltäviin viiden kalenterivuoden aikana kertyneisiin työansioihin (tarkasteluai-ka).⁶⁹

IAS 19.126:ssa luetellaan esimerkkejä muista pitkäaikaisista työsuhte-etuuksista, joihin työkyvyttömyysetuudet on sisällytetty:

- (a) pitkäaikaiset palkalliset poissaolot kuten esimerkiksi pitkäaikaiseen työsuhteeseen perustuva loma tai sapattivapaa
- (b) juhlat ja muut pitkäaikaiseen työsuhteeseen perustuvat etuudet
- (c) pitkäaikaiset työkyvyttömyysetuudet
- (d) voitto-osuudet ja bonukset, jotka maksetaan kahdentoista kuukauden tai sitä pitemmän ajan kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana niiden perusteena oleva työ on suoritettu, ja
- (e) myöhemmin suoritettavat korvaukset, jotka maksetaan kahdentoista kuukauden tai sitä pitemmän ajan kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana ne on ansaittu.

Mikäli suomalainen TEL-työkyvyttömyyseläke luokitellaan muuksi pitkäaikaiseksi työsuhte-etuudeksi, olisi se esimerkkiluettelon muihin etuuksiin verrattuna luonteeltaan erilainen. Tämä johtuu muun muassa siitä, että esimerkkiluetteloon on sisällytetty sellaisia etuuksia, joissa työsuhte ei pääty. Luettelossa on pyritty kattamaan mahdollisimman hyvin eri maissa käytössä olevat erilaiset muut pitkäaikaiset työsuhte-etuudet. Joissakin maissa työkyvyttömyysetuus voi olla luonteeltaan muu pitkäaikainen työsuhte-etuus. Lisäksi on olemassa työnantajakohtaisia erityis- tai lisäetuusjärjestelyjä. Kansainvälisesti verrattuna suomalainen TEL-työkyvyttömyyseläke on poikkeuksellinen järjestely.

Standardin mukaan muiden pitkäaikaisten työsuhte-etuuksien määrittämiseen liittyvä epävarmuus on luonteeltaan pienempää kuin työsuhteen päättymisen jälkeen suoritettavien etuuksien määrittämiseen liittyvä. Samoin muiden pitkävaikutteisten työsuhte-etuuksien käyttöönotto tai niihin tehtävät muutokset aiheuttavat harvoin merkittäviä takautuvaan työsuoritukseen perustuvia menoja (IAS 19.127). TEL-työkyvyttömyyseläkkeen määrittämiseen liittyy kuitenkin yhtä paljon epävarmuutta kuin TEL-vanhuuseläkkeen määrit-

---

⁶⁸ Eläkevakuutusyhtiön myöntämän työkyvyttömyyseläkkeen alkamisen perusteella työsuhte raukeaa ilman irtisanomista tai muuta tahdonilmaisua (TT 1984:81). Käytännössä irtisanominen tapahtuu työnantajan ja työntekijän yhteisellä päätöksellä. Lisäksi vaikka työntekijälle ei olisi myönnetty työkyvyttömyyseläkettä, on työkyvyn pysyvä heikentyminen (lähes vuoden kestänyt sairaus) irtisanomisperuste (TT 1984:56 ja HE 157/2000, Työsopimuslain kokonaisuudistus).

⁶⁹ Tulevan ajan ansiota määrättäessä tarkasteluajan ansioihin luetaan myös erilaisten ansiosidonnaisten sosiaalietuuksien perusteena olevat työ- ja ansiotulot (esim. äitiysraha, sairauspäiväraha). Samoin tarkasteluajana saatu työttömyysturvalain perusteella suoritettu etuus luetaan työnansioihin. Työntekijällä ei kuitenkaan ole oikeutta tulevan ajan ansioon, jos työntekijä on saanut tarkasteluajankohtana vain edellä mainittuja sosiaalietuuksia (TEL 7c§).

tämiseen, jolloin standardin mukainen vähäisempi epävarmuus ei täyty TEL-työkyvyttömyyseläkkeen kohdalla.⁷⁰

---

⁷⁰ TEL-työkyvyttömyyseläkkeen käsittely IAS 19:n mukaisena muuna pitkäaikaisena työsuhde-etuutena aiheuttaa myös kirjanpidollisia ongelmia. Tämän kohdan oikea soveltaminen merkitsee sitä, että vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot ja kaikki takautuvaan työsuoritukseen perustuvat menot kirjataan välittömästi kuluksi.